

MITĖNIŠKIŲ AIDAI

2025 m. liepa Nr. 7						ISSN 3030-2129			
Laikraščio leidėjai: Raimundas Volbergas ir bendraminčiai									
Pažinkime. Vladislovas Montvila	Lemtingoji 1940 m. liepa	Iš Gintautų – Deltuviškių istorijos	Vakariene, Mitėniškių dvare	O kur šiandien Ptakiškės?	Mūšis dėl Milžemio kaimo	Karas prieš 80 metų	„Pola Grunwaldu“, 2010-07-17	Lietuvos sukaktys liepą	Teologas Janas Husas įvairenybės
1 psl.	2 - 3 psl.	3 - psl.	3 - 4 psl.	5 - 6 psl.	6 - 11 psl.	12 psl.	13 - 14 psl.	15 - 17 psl.	17 - 18 psl.

Pažinkime. Vladislovas Montvila. Paskutinis Mitėniškių dvaro savininkas (1885 09 28¹ – 1942 02 05)

Vladislovas Montvila Nicoje, Prancūzijoje

Atėjo laikas prisiminti paskutinįjį Mitėniškių dvaro savininką Vladislavą Montvilą, kuris buvo išplėštas iš gyvenimo okupantų. Daugybę metų tai buvo baltoji dėmė mūsų apylinkių istorijoje.

Mitjaniszki

Mitėniškių dvaras²

Mitėniškių dvaro Švč. Mergelė Marija, tarytum amžinas priekaištas visuomenei, kad pametus dvasingumą, pamynus istoriją ir praradus sveiką nuovoką, gyvenimas tampa nevisavertis.

Liepa. Kvepiančios liepos dvaro alėjoje, dūzgiančios bitės. Paskutinis žvilgsnis, paliekant Mitėniškių dvarą... ir mintis ar dar pamatysiu tuos namus, kurie tapo patys brangiausi... ne Vilniuje, ne Kaune, ne Rygoje, ne Karaliaučiuje, o tiesiog Mitianiszki... Vladis, taip jį vadino namiškiai, norėjo visam laikui grįžti iš tremties į Mitėniškių dvarą, o žmona Marija (Marylia) Montvilienė, išvengusi tremties ir sugrįžusi 1941 m. į Mitėniškes, pasitraukusi artėjant Raudonajai Armijai į Vakarus, neišdrįso sugrįžti iš Niujorko (Jungtinių Amerikos Valstijų), nors trumpam, iki pat mirties – 2002-ųjų metų.

Amžininkai prisiminė, kad dvarininkas V. Montvila buvęs labai tvarkingas. Pasak kumečio Jono Manionio (perpasakojo jo kaimynas Eugenijus Ilgūnas), kuris visą sovietmetį nebijojo tvarkyti dvaro Švč. Švenčiausios Mergelės Marijos paminklą: „V. Montvila buvęs teisingas ponas, netgi reikalaudavęs, kad visi dvaro darbininkai sekmadieniais nešiotų chrominius batus, eitų į bažnyčią.“

Petras Biržys (1896 -1970), vadindavęsis ir Akiru Biržiu - Pupų dėde, 1934 metais rašė³, kad Šėtos valsčiuje buvo tik trys (lengvosios) mašinos. Vladislavos (Čepaitės) Volbergienės (red. mama) prisiminimais, dvarininkas teikėsi sustoti ir savo automobiliu pavėžėti einančią basomis žvyruotu vieškeliu į Šėtos bažnyčią gretimo vienkiemio prie Šilo (per 1 km) gyventoją – jos mamą Zofiją Čepienę - Riaubaitę (1898 - 1963). Z. Čepienė gyveno taupiai, net eidama į bažnyčią batelius nešdavusi rankoje. Ar

tarp šios moters tai buvęs vienkartinis ryšys su dvarininku, neaišku, tačiau tarp trylikos vaikų Čepų šeimoje, net trys vaikai buvo pavadinti ir pakrikštyti Vladislavo vardu Šėtos Romos katalikų bažnyčioje: Vytautas Vladislovas (g. 1929-09-04), Vladas (g. 1934-09-27), ir išgyvenusioji paskutinioji Vladislava (g. 1939-04-12). Tuo tarpu Aleksandras Čepas, buvęs Amerikoje ir dirbęs anglių kasykloje, grįžęs 1918-01-28 su Zofija Riaubaite, abiem pusėms išreiškus sutikimą, buvo palaimintas moterystės ryšiu Šėtos parapijos bažnyčioje ir, po to, greta Mitėniškių ūkininkavo, o 1939 m. vasario 7 d. iškeliavo į amžinybę nuo „juodos ligos“, būdamas 54 metų.

Yra išlikęs pasakojimas, kad vienas žmogus ėjęs į dvarą darbintis ir besidarbuojančiam prie dvaro vyrui parūpo, ką dvarininkas pasakys. Išėjęs iš V. Montvilos, žmogus paminėjo, kad dvarininkas pasakęs: „Ar girdėjo, kad koks jo darbininkas būtų miręs? Ir naujų jam nereikia!“

Pats V. Montvila vedė pakankamai vėlai – jo žmona tapo Marija Husčaitė, bet su ja nesusilaukė vaikų.

Ir štai nutiko tokia istorija, apie kurią net laikraščiai 1934 metais rašė:⁴ „Šėtos vals. Kėdainių apskr. dvarininkas ir pramonininkas Montvila pernai pavasarį gavo grasinantį laišką: Montvilai buvo įsakoma nurodytoje vietoje padėti 5000 lt, o jei nepadėsiąs, tai žūsiąs. Montvila vietoj pinigų padėjo savo laišką, kuriame rašė, kad nurodyta vieta yra nesaugi ir gali kas nors kitas pinigų rasti, sako, sutartoje vietoje verčiau aš pats tau duosiu. Grasinančio laiško autorius su tuo sutiko ir sutartoje vietoje ir nurodytu laiku atėjo žmogus juodą kaukę užsidėjęs ir ginklą rankoje nešinas. Bet čia kriminalinės policijos buvo suimtas. Paaiškėjo, kad tai buvo Pauliukų km. Šėtos vals. gyventojas Stasys Treinys.

Aną dieną Kėdainiuose Kauno apyg. Teismo išvažiuojamoji sesija tą bylą sprendė.

Teisme Treinys aiškinos, kad jis prisiskaitęs kriminalinių romanų ypač apie plėšikus. Jam patikęs Amerikos Alkapone⁵ ir kt. garsūs avantiūristai. Jei tokie dalykai esą galimi Amerikoje, tai kodėl tokių triukų nepamėginti ir Lietuvoje? Ir jis mėginęs, manydamas, kad pasiseks, bet pakliuvęs.

Teismas jam paskyrė mažiausią bausmę – tik 1 met. ir 6 mėn. sunk. darbų kalėjimo.“

Pauliukų kaimas buvo išdėstytas vienoje gatvėje su namais, ūkiniais trobesiais, pirtelėmis ir žeme netoli dvaro, tad, matyt, vyrai, bekortuodami kortomis ir berūkydami tabaką, sudūmojo dvarui iškrėsti staigmeną. Nepaisant to, kad žemės reformos „apkarpė“ Mitėniškių dvaro žemes, Vladislovas Montvila nesėdėjo rankų sudėjęs, o po I-ojo pasaulinio karo ėmėsi žygių atgaivinti pramonės įmonę Panevėžyje kartu su investuotojais. Atgaivino vandens malūną Pakščių kaime ant Obelies kranto (pastatytas 1885 m.), nutolusį per 1 km. nuo Mitėniškių dvaro, į kurį ėjo tiesus kelias. Tai matyti iš teiktų raštų 1927 metais Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos prekybos departamentui, kad išduotų leidimą malūno veiklai atgaivinti, bet dvaras buvo išparceliuotas 1928 metais.

¹ Ukmergės dekanato bažnyčių gimimo metrikų knyga. 1886-01-01 1886-12-31, LVIA F 669 ap. 10 b. 67, 249 p.
² Liudwika Koncza „Pamietnik Wspommienia z Rosji, Persiji, Afryki 1941 – 1947, Warszawa, 1994,

³ Knygoje užrašyta: Akiras – Biržys. Lietuvos miestai ir miesteliai, III tomas, Kėdainių apskritis, Kėdainiai, 1934.
⁴ Lietuvos žinios, 1934 m. gruodžio 7 d., 9 psl.

⁵Al Kapone – pagarsėjęs JAV gangsteris, 3-ajame dešimtmetyje vadovavęs Čikagos mafijai, o Čikagoje buvo ir daug lietuvių emigrantų.

Nereikėtų pamiršti, kad Šėtoje buvo ir bankas, prie kurio veiklos prisidėjo V. Montvila. Po II-ojo pasaulinio karo, kolūkio pirmininko Vaclovo Volkaus nutarimu (jis pats tai patvirtino žodžiu 2025 m.), nuniokotas pastatas buvo nugriautas. Pastatas stovėjęs tiesiai už dabartinio modernizuoto tilto link bažnyčios (pirmoji kelio salelė iki pėsčiųjų tako).

Šėtos bankas prieškaryje, kairėje.

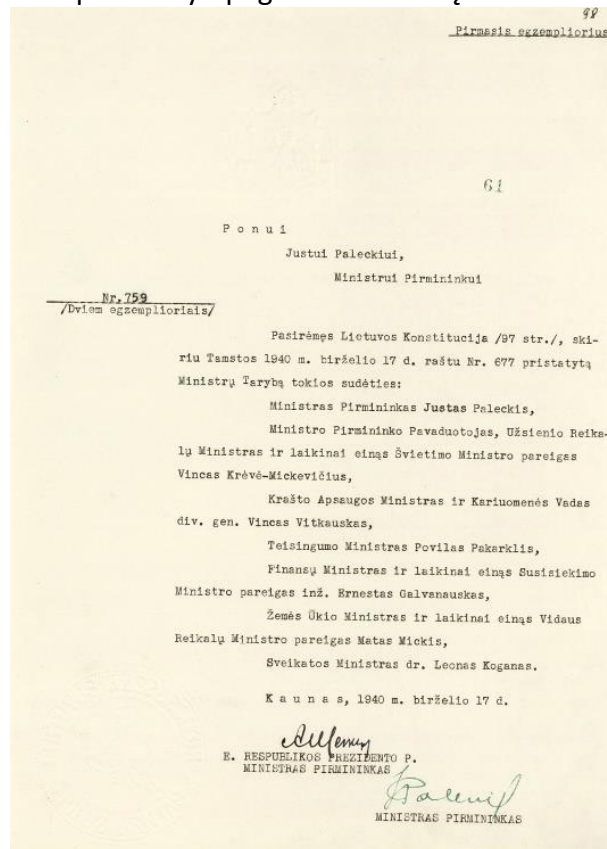
Taigi, V. Montvilos gyvenimo istorija yra labai spalvinga ir tragiška, nes nežinomas net jo kapas Kodino lagerio kapinėse, Archangelsko krašte, Rusijos platybėse, tačiau žinomos jo paskutinės dienos iki 1942-ųjų metų vasario 5 dienos, kurią aprašė su juo kalėjusi žmonos mama Liudvika Konča iš Husčų⁶. SSRS pagal 1941 m. spalio 1 d. Maskvos I-ąjį protokolą su JAV ir Didžiąja Britanija kare prieš Vokietiją gavo Lendlizo programos paramą - 1,42 mln. produkcijos (pusę sudarė ginkluotė, kita pusė – metalai, nafta, maisto produktai). Tuo metu ir vyko persilaužimas mūšyje prie Maskvos nuo 1941 m. rugsėjo 30 d. iki 1942 m. balandžio 20 d., kai sovietų armija atbloškė vokiečius ir, matyt, atkrito opus lenkų inteligentų klausimas. Apie tai rašysime. Šiandien, matyt, reikia bent jau simbolinio kapo ir paminklo tokio, kaip fotografijoje laisvai sėdintis Vladis Nicoje.

Lemtingoji 1940 m. liepa

1940 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikai priėmus Sovietų Sąjungos ultimatumą ir 1940 m. birželio 17 d. pradėjus veikti Lietuvos liaudies vyriausybei, kurią patvirtino laikinai prezidento pareigas ėjęs Antanas Merkys (1887-1955), Lietuvos Liaudies vyriausybę sudarė: Ernesto Galvanausko (1882-1967), Moisiejaus Leono Kogano (1894-1956), Vinco Krėvės- Mickevičiaus (1882-1954), Mato Mickio (1896-1960), Povilo Pakarklio (1902-1955), Justo Paleckio (1899-1980), Antano Venclovos (1906-1971), Vinco Vitkausko (1890-1965). Lietuvos liaudies vyriausybė amnestavo politinius kalinius, kurie dauguma iš jų buvo nuteisti už komunistinę antivalstybinę veiklą, nemažai jais ir apsimesusių kriminalinių kalinių, Lietuvos komunistų partijos vadovą Antaną Sniečkų (1903-1974) paskyrė Valstybės saugumo departamento direktoriumi, legalizavo Lietuvos komunistų partiją, uždarė visas kitas partijas ir visuomenines organizacijas, uždraudė daugumą nekomunistinių laikraščių ir žurnalų, nutraukė konkordatą su Vatikanu, nutarė Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

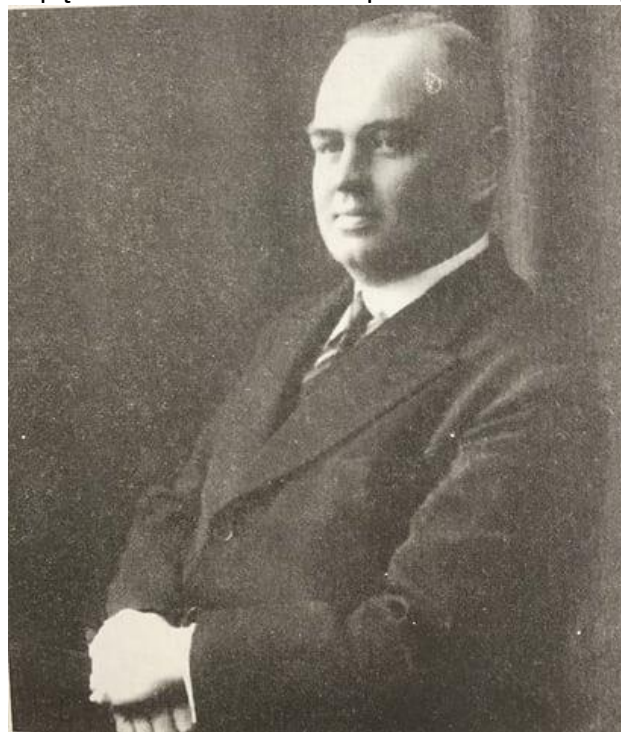
(SSSR) valstybiniam bankui perduoti užsienio bankuose laikomas Lietuvos Respublikos aukso atsargas. Ši vyriausybė jau 1940 birželio pabaigoje – liepos pradžioje visas Lietuvos Respublikos valdymo sritis: valstybinės valdžios institucijas, kariuomenę, policiją, teismus ir kita ėmė pertvarkyti pagal SSRS modelį⁷.

LCVA, f. 922, ap. 1, b. 59, l. 98

[Finančio Lietuvos Respublikos Prezidento pareigas Antano Merkio 1940 m. birželio 17 d. aktas Nr. 759 dėl naujos Ministrų Tarybos sudėties](#)⁸

1940 m. liepos 10 d. paskutinysis Mitėniškių dvaro savininkas Vladislovas Montvila kreipėsi į Vidaus reikalų ministrą dėl vizos vykti į Vokietiją jam ir žmonai Marijai. V. Montvila argumentavo prašymą tuo, kad jis turi namus Karaliaučiuje bei Klaipėdoje ir kasmet vyksta spręsti namų administravimo klausimus. 1940 m. liepos 13 d. Administracijos departamento direktoriaus vardu buvo išsiųstas Vladislavui Montvilai į Mitėniškių dvarą neigiamas atsakymas. 1940 m. liepą 21 d.⁹ V. Montvila nepatenkintas sovietų

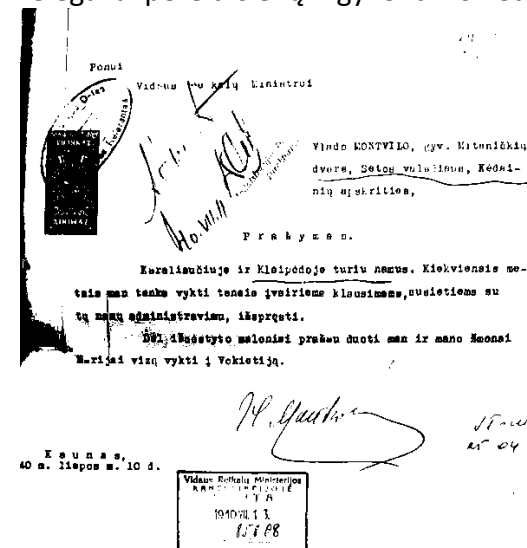
Vladislav Montvila¹⁰

Mitėniškių aidai“, 2025 metų liepa, Nr. 7

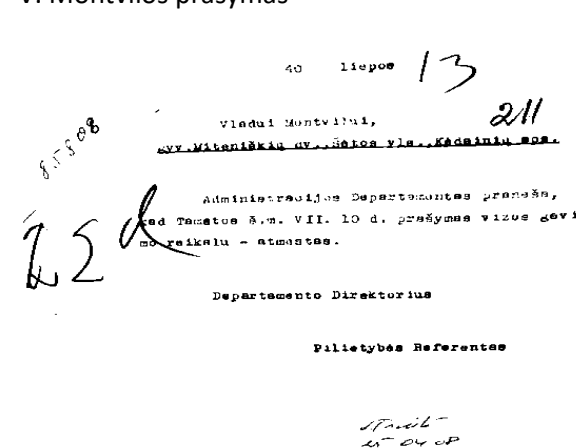

Marija Montvilienė¹¹

valdžios politika, bijodamas arešto, sovietų valdžios represijų, jis nutarė palikti Lietuvos TSR (Tarybų Socialistinę Respubliką) ir paliko savo dvarą, pavedęs vienam iš savo darbininkų Mariui Kaziukaičiui¹², ir nutarė kartu su žmona Marija Montvilienė bei jos mama Liudvika Konča nelegaliai pereiti sieną ir gyventi Vokietijoje, kur

V. Montvilos prašymas¹³

Atsakymas į V. Montvilos prašymą.

⁶ Liudvika Koncza „Pamiętnik Wspomnienia z Rosji, Persji, Afryki 1941 – 1947, Warszawa, 1994,

⁷ <https://www.vle.lt/straipsnis/liaudies-vyriausyb/>

⁸ https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=37829&p_k=1&p_a=1000&p_kade_id=10

⁹ LYA, F V-1, ap. 1 b. 4988, l 50 v

¹⁰ Nuotrauka iš knygos: Liudvika Koncza „Pamiętnik Wspomnienia z Rosji, Persji, Afryki 1941 – 1947, Warszawa, 1994, 240 psl.

¹¹ Žiūrėti į 8 nuorodą.

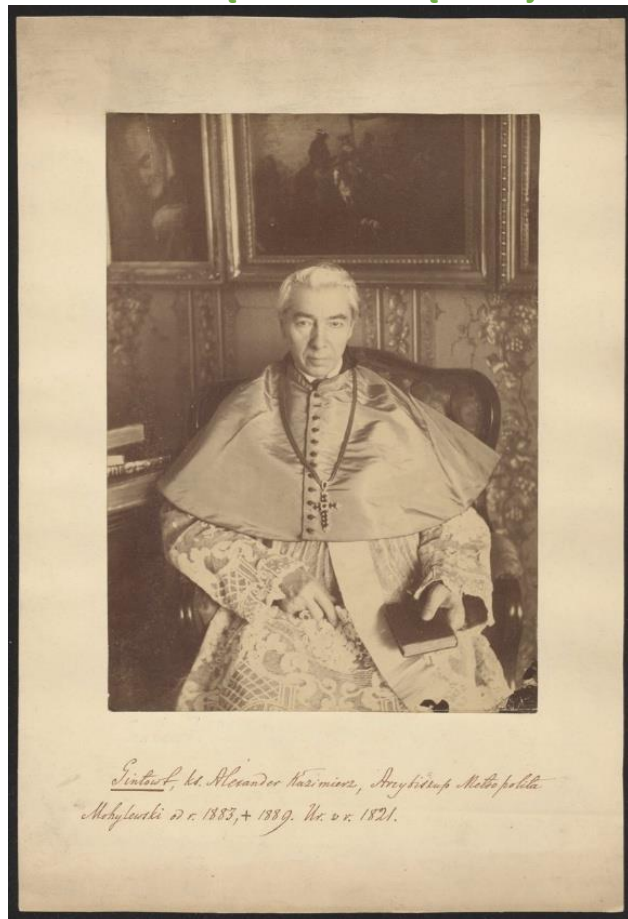
¹² LYA, F V-1, ap. 1 b. 4988, l 29 v

¹³ LCVA F 1367 ap. 5 b. 492 l. 212

turėjo namus Karaliaučiuje, Klaipėdoje ir tikėjosi gyventi iš namų nuomos pajamų¹⁴. Mitėniškių dvare V. Montvila gyveno nuolatini nuo 1911 m. po dėdės Juozapo Montvilos mirties, paveldėjęs dvarą su 1800 ha. 1940 m. Mitėniškių dvaras turėjo 80 hektarų žemės, 12 arklių, 14 karvių, 7 kiaules ir žemės ūkio inventorių, 10 kambarių namą ir 12 ūkinių pastatų¹⁵. Visa jo nuosavybė buvo nacionalizuota, tarp jų ir Panevėžio mielių rektifikacinis fabrikas, kurio buvo dalininku ir turėjo 3000 akcijų¹⁶ bei namas Kaune.

Dr. Judita Puišo, Raimundas Volbergas

Iš Gintautų - Deltuviškių istorijos

Arkivyskupas Aleksandras Gintautas-Deltuviškis¹⁷

Mogiliovo arkivyskupas Aleksandras Kazimieras Gintautas – Deltuviškis (lenk. Aleksander Kazimierz Gintowt - Dzięwaltowski)¹⁸ gimė 1821 m. vasario 26 d. Vaiškoniuose, Pagirių parapijoje, Kauno gubernijoje. Jis buvo kilęs iš garbingos ir senos giminės, Antano ir Kotrynos Monginų Gintautų šeimoje. Pradžios mokslus ėjo namuose, keturis metus mokėsi Kėdainių gimnazijoje (*Schola Nobilium*). Išlaikęs egzaminus nuo 1839 iki 1845 m. studijavo Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminarijoje, kur įgijo bakalauro laipsnį. 1845 m. balandžio 14 d. įšventintas diakonu, 1845 m. birželio 9 d. Vilniaus arkivyskupijos administratoriaus, Trakų sufragano, vyskupo Jono Civinsko (lenk. *Jan Civiński*) įšventintas kunigu. 1845 m. paskirtas vikaru į Ukmergę. Metus buvo vikaru, trejus metus gimnazijos katechetu Ukmergėje. 1848 m. paskirtas Ukmergės apskrities gimnazijos prefektu. 1849 m. gruodžio 1 d. paskirtas Joniškio klebonu. Jis išsiskyrė, kaip vaikų ir jaunimo mylėtojas ir puikus pamokslininkas. 1855 m. spalio pradžioje kun. Aleksandras

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

paskirtas Gardino buvusios bernardinų bažnyčios parapijos klebonu. 1861 m. spalio 7 d. paskirtas dekanu. Jis skiepijo vaikams ir jaunimui katalikišką dvasią, mielai mokė mokyklose. 1864 m. rugsėjo 10 d. nominuotas Balstogės arkidiakonu, kuriuo tarnavo iki 1870 m. spalio 31 d. Remiantis amžininkų atsiminimais, 1863 - 1864 m. jis buvo Gardino revoliucinės – demokratinės organizacijos narys, tačiau antivalstybiniuose veiksmuose nedalyvavo. 1861–1863 m. ėjo Balstogės arkidiakono pareigas. Gardino gubernatoriui leidus nuo 1863 iki 1866 m. jis tapo oficialiuoju politinių kalinių nuodėmklausiu Gardino ir kituose kalėjimuose. Jis buvo didelis autoritetas. Nuo 1864 m. Vilniaus kapitulos garbės kanauninkas. Tais pačiais metais Seinų (Augustovo) vyskupas Konstantas Irenišas Lubienskis (*Konstanty Ireneusz Łubiński*) jį paskyrė Seinų katedros kapitulos garbės kanauninku. Gardino atminties knygoje (*Pamiętna kniżka Grodenskoj gubernii*) nurodyta, kad kun. A. Gintautas-Deltuviškis 1870 metais buvo Šv. Stanislovo 2-ojo laipsnio ordino kavalierius, apdovanotas krūtininiu kryžiumi ir 1853-1856 (Krymo karo) medaliu. Dar Gardine kun. A. Gintautas-Deltuviškis pasireiškė, kaip bibliofilas, žymus kolekcininkas, meno gerbėjas ir propaguotojas. Kun. Aleksandro amžininkas, gyvenęs tuo metu Gardine, Rusijos imperatoriškos geografijos draugijos Generalinio štabo papulkininkis Pavelas Bobrovskis savo knygoje rašė apie kun. A. Gintauto-Deltuviškio biblioteką. Joje buvo 3000 knygų, keletas rankraščių ir taip pat kolekcija įvairių Lenkijos karalių nuo Žygimanto Senojo ir Stanislovo Augusto Poniatovskio dokumentų. Didžiąją dalį bibliotekos sudarė senovinės knygos, keletas spausdintų 1440-1490 m., Mehovitos, Dlugošo, Kadlubkos, Sarnickio, Orzechovskio, Gvagjino, Strijkovskio, Kromero ir Belskio kronikų, Jono Šleidenos lenkų kalba rankraštis, taip pat reti Biblijos, psalmynų leidimai, viduramžių: teisynai, statutas, pilnas *Volumina Legum* (*Lotynų įstatymų knyga - 1569–1795 Abiejų Tautų Respublikos įstatymų rinkinys, apimantis Seimų konstitucijas, valdovų privilegijas, mokesčių universalus, muitų instrukcijas, tarptautines sutartis ir kitus teisės aktus. Visi aktai buvo patvirtinti Seimų ir turėjo įstatymų galią*) ir kiti viduramžių leidiniai. P. Bobrovskis taip pat nusistebėdamas rašė apie kun. A. Gintauto - Deltuviškio „paveikslų kabinetą“ – turtingą rinkinių drobių: „Gintauto paveikslų galerijoje buvo 80 egzempliorių (dailės drobių), taip pat apie 50 originalų. Didžioji dalis paveikslų, nutapyti senųjų dailininkų teptuko. Kai kurie iš jų priklausė žymiesiems dailininkams. Šiame nuostabiame rinkinyje buvo šie paveikslai: Peterio Pauliaus Rubenso (*Peter Paul Rubens*) „Išganytojo nukryžiuavimas“¹⁹, Antonio van Deiko (*Antoon Van Dyck Antoon*) Van Dyck „Kūdikis su kepure“, Jano van Heisumo (*Jan van Huysum*) „Gėlės“, Melchioro de Hondecoeterio

Mitėniškių aidai“, 2025 metų liepa, Nr. 7

(*Melchior de Hondecoeter*) „Nužudytieji paukščiai“, Kalleto „Senis su terba ir šunimi“, Luko van Udeno (*Lucas van Uden*) „Pilis ir įvairūs vaizdai“, van de Velde (*van de Velde*) „Vaisiai, apelsinai, atvertas turkiškas riešutas ir du graikiški riešutai“, van der Werffo „Trojos karas“, Pavlo Potero „Besigananti banda“, „Petro Minijardo „Madona“, „Potvynis“ (vaizduojamas senis, žvelgiantis į tuščią taurę), Dovydas ir t.t.“ Kun. A. Gintauto - Deltuviškio paveikslų rinkiniu žavėjosi dailininkas Napoleonas Orda ir Sankt Peterburgo meno akademijos tapybos auklėtinis Jokūbas Zekovičius (*Jakub Ziekowicz*), kuris nuo 1860 iki 1880 m. dirbo tapybos, piešimo mokytojų Gardino vyrų klasikinėje ir moterų Marijos gimnazijoje ir daug piešė bažnyčioms. Kun. A. Gintauto - Deltuviškio paveikslų galerija, kaip ir biblioteka, nuolatos pasipildydavo. Tai buvo pirmoji dailės galerija Gardine. Vėliau tiek galerija, tiek ir biblioteka buvo išvežta iš Gardino. 1870 m. už atsisakymą paklusti vyriausybei dėl papildomose katalikų apeigose vietoje lenkų kalbos vartoti rusų kalbą bei sakyti pamokslus rusiškai buvo nušalintas 2 metams nuo kunigiškųjų pareigų ir išsiųstas į Suvalkus (Augustavo guberniją). 1872 m. vasario 11 (23) d. popiežiaus Pijaus IX A. Gintautas – Deltuviškis buvo paskirtas Plocko vyskupijos titulinio (lot. in partibus infidelium) sufraganu (augziliaru), suteikiant Helenopolio Bitinijos titulą. Po paskyrimo apsigyveno Plocke (dab. Lenkija). 1872 m. rugpjūčio 6 (18) d., Rusijos imperatoriui Aleksandrui II pritarus popiežiaus įsakymui, Sankt Peterburgo Šv. Jekaterinos bažnyčioje Mogiliovo arkivyskupas Antoni Fialkovskis (*Antoni Fijałkowski*), asistuojant Tiraspolio vyskupijos vyskupui augziliarui Vincentui Lipskiui (*Wincenty Lipski*) ir vyskupui Jeržui Ivaškevičiui (*Jerzy Iwaszkiewicz*) kun. Aleksandrą pašventino titulinio vyskupu. Nuo 1876 m. jis Plocko vyskupijos apaštalinis administratorius, 1882 - 1883 m. Mogiliovo arkivyskupijos koadjutorius.

Arkivyskupas A. Gintautas - Deltuviškis²⁰

¹⁴ LYA, F V-1, ap. 1 b. 4988, l 18

¹⁵ LYA, F V-1, ap. 1 b. 4988, l. 26

¹⁶ LYA, F V-1, ap. 1 b. 4988, l 29 v

¹⁷ LMAVB. Fg1-2055/1.

¹⁸ <https://www.vle.lt/straipsnis/aleksandras-kazimieras-gintautas-deltuviskis/>

¹⁹ <https://www.vle.lt/straipsnis/peter-paul-rubens/#gallery1-4>

<https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/2670971/baigta-s-konservuoti-rubenso-paveikslas-nukryziuotasis-atskleistos-jo-istorijos-detales>

²⁰Всемирная иллюстрация: журнал. — 1883. — Т. 29. — № 748. — С. 381.

1883 m. kovo (3) 15 d. popiežius Leonas XIII paskyrė A. Gintautą - Deltuviškį Mogiliovo (dab. Baltarusija) arkivyskupu, visų Rusijos imperijos katalikiškų bažnyčių metropolitu. Jo intronizacija ir visų Rusijos imperijos katalikiškų bažnyčių metropolito pareigas perėmimas įvyko 1883 m. gegužės 1 (13) d. Sankt Peterburge. Palijų įteikė Kujavo - Kališo vyskupas Vincentas Teofilis Popelis (*Wincenty Teofil Popiel-Chościak*). Tais pačiais metais vyskupas buvo paskirtas Sankt Peterburgo Romos katalikų bažnytinės kolegijos pirmininku, kurią pradėjo reorganizuoti pagal naują 1882 m. chartiją. Nors ir buvo lojalus valdžiai, jis ir toliau tęsė kovą dėl rusų kalbos vartojimo, sakant pamokslus ir kitas apeigas. Tai sukeldavo konfliktus su valdžia. Minsko gubernatoriui N. N. Trubeckojui nurodžius, parapijose tarnauti galėjo tik tie katalikų dvasininkai, kurie pasirašydavo laikyti papildomas pamaldas rusų kalba. Arkivyskupui pasipriešinus, j laisvas vietas paskirti šiuos dvasininkus kunigaikštis Trubeckojus uždarė 18 parapijų, kuriose nebuvo kunigų, o vidaus reikalų ministras A. Tolstojus uždraudė arkivyskupui lankyti Minsko vyskupijos teritoriją. A. Gintauto - Deltuviškio rūpesčiu įvyko Sankt Peterburgo katalikų dvasinės akademijos reorganizacija pagal 1882 metų įstatus. Buvo atliko milžiniškus Sankt Peterburgo katalikų seminarijos rekonstrukcijos darbus, jo dėka

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

surinkta didelė biblioteka ir paveikslų galerija. 1883 - 1889 m. A. Gintautas - Deltuviškis Minsko (dab. Baltarusijos) apaštališkasis administratorius ir Romos katalikų dvasinės kolegijos pirmininkas.

A. Gintautas - Deltuviškis mirė iš 13 į 14 (26) naktį 1889 metų rugpjūtyje Dudergofo (dab. Sankt Peterburgas, Rusija) nuo „pūlinio pilvo srityje“. Palaidotas Švč. Mergelės Elžbietos aplankymo bažnyčios kriptoje, Sankt Peterburgo Viborgo Romos katalikų kapinėse. Kapas neišliko.

Už nuopelnus Rusijos imperijai apdovanotas Šv. Onos 1-ojo laipsnio ordinu, Šv. Stanislovo 1-ojo laipsnio ordinu, Šv. Vladimiro 3-ojo laipsnio ordinu, Šv. Onos 2-ojo laipsnio ordinu, Šv. Stanislovo 1-ojo laipsnio ordinu.

Arkivyskupas buvo laikomas nusipelnusiu pamokslininku. Jo sakomi pamokslai Šv. Kotrynos bažnyčioje ir prie konsistorijos esančioje bažnyčioje traukė daugelį klausytojų. A. Gintautas - Deltuviškis daug dirbo labdaros srityje. Būdamas dailės mylėtojas surinko didelę paveikslų kolekciją (galeriją) bei gausią biblioteką, kūrė poeziją. Savo kūrinuose jis kovojo su moderniuoju netikėjimu. Spausdino savo kūrinius „Kronika rodzinna“. Atskirai išspausdinti 1882 m. du jo eilėraščiai Plocko gimnazistų naudai: "Na czasie, dwie pogadanki druha prawdy".

Kruopelė Šėtos kapinių istorijos

Laikas negailestingas ne tik gyviesiems, bet ir mirusiems. Žmogus yra gyvas tol, kol jį prisimena, kol jo vardas skamba žmonių lūpose. Deja, gamta negailestingai pasiglemžia pamirštus kapus. Vienas iš jų bajoro Tado iš Gintautų - Dzievaltovskių () panteone Šėtos miestelio kapinėse. Dar 2013 m. buvo galima įskaityti „Tadeusz Gintowt Czerwcz 1895 w wieku (Tadas Gintautas, birželis 1895, amžiaus)“, o 2025 m. matomas nuvalytas kryžius ir kelios raidės. Šėtos Romos katalikų bažnyčios 1892-1901 m. mirties knygoje, 56 v puslapyje yra Nr. 57 įrašas, skirtas Tadiui Gintautui (Tadeusz Gintowt).

Tado Gintovto antkapis, Šėtos kapinės, nuotrauka dr. J. Puišo

Vakariinė Mitėniškių dvare

1938 m. pavasarį Lietuvos ir Lenkijos Respublikoms atnaujinus diplomatinis santykius²¹⁻²², Kaune įsikūrė Lenkijos Respublikos atstovybė²³. Pirmasis ir vienintelis Lenkijos karo atašė Lietuvoje Leonas Mitkiewiczus (*Leon Mitkiewicz (1896-1972)*)²⁴, rašydamas prisiminimus apie jo rezidavimą Kaune knygoje „*Wspomnienia Konwienkie 1938-1939 (Kauno atsiminimai 1938-1939)*“ aprašo ir viešnagę Mitėniškių dvare²⁵, kuris priklausė ponui Vladislovui Montvilai.

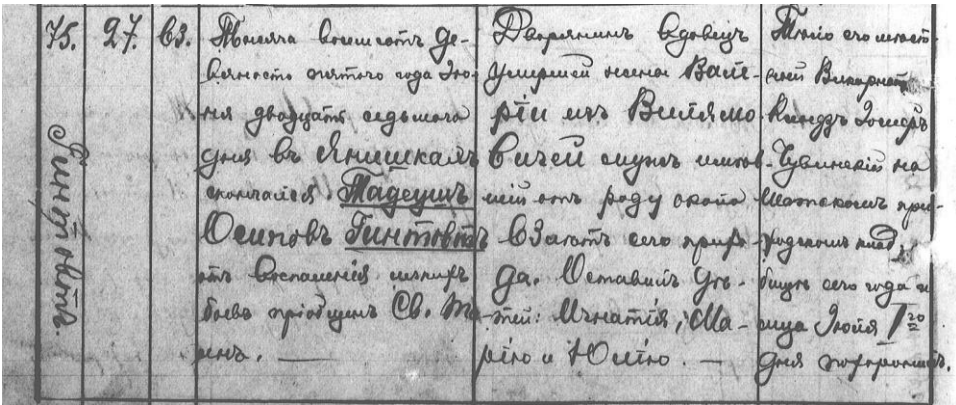
Mitėniškių dvaras nenukentėjo per karą ir išsaugojo savo spindesį. Į dvarą

Mitėniškių aidai“, 2025 metų liepa, Nr. 7

Plačiau pasiskaityti apie arkivyskupą galimą A. Gintautą – Deltuviškį:

„Новости“ 15 авг. 1889 г.; „Новое Время“ 1889 г., № 4836; „Петербургский Некрополь“, т. I; „Orgelbbranda Encyklopedja powszechna“, т. VI; „Всемирная Иллюстрация“ 1889 г., № 107 (некролог с портретом), РГИА. Ф. 821. Оп. 3. Д. 953-955, *Wasilewski J.* Arcybiskupi i administratorowie archidiecezji mohylewskiej. Pińsk, 1930. S. 96-110; *Godlewski M.* Gintowt-Dziewałtowski A. K., *Polski Słownik Biograficzny.* Kraków, 1948-1958. T. 7. S. 473-474; *Nitecki P.* Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999, Warsz., 2000. S. 90; *Пономарев В. П.* Архиепископы Могилевские и митрополиты римско-католических церквей в России, Покров: Альм. рос. католиков. 2000. № 5. С. 44; он же. Митрополиты Могилевские, Свет Евангелия. 2001. № 22 (324). С. 12., <https://www.pravenc.ru/text/165019.html>, <https://pbc.biaman.pl/Content/6761/Syg.%20130520%20Arcybiskupi%20i%20Administratorowie.pdf#page=50>, <https://elibrary.mab.lt/handle/1/3425/browse?type=author&value=Gintowt+Dziewa%C5%82towski%2C+Aleksander+Kazimierz>

Dr. Judita Puišo

Tado Gintauto mirties metrika²⁶

Tadas Gintautas buvo bajoras, našlys, Valerijos iš Vilamovičių sutuoktinis, mirė 63 metų 1895 m. birželio 27 d. mirė Janiškiuose. Paliko Ignotą, Mariją ir Juliją. Jo kuną palaidojo Šėtos vikaras Juozapas Čuvinskis 1895 m. liepos 1 d. Šėtos kapinėse.

Dr. Judita Puišo

vedė labai plati ir ilga kaštonų ir liepų įrėmintą alėją iki erdvaus privažiavimo. Stovinti Dievo Motinos figūra, lyg saugojo dvarą, kuriam, tikėtina jau buvo šimtas metų. Erdvus, platus, su didele veranda viduryje, paremta aukštomis kolonomis. Jo architektūra sudarydavo skandinaviško pastato įspūdį, bet kuriuo atveju nepriminė Kresų²⁷, XVIII ir XIX amžiaus statytų dvarų. Visas dvaras dvelkė senove. Seni, stilingi baldai, Montvilų protėvių portretai, padengti amžių patina²⁸, įvairios auksinės ir sidabrinės tabakieros ir niekučiai slėpėsi gražiose, įstiklintose spintose. Kitaip nei Troškūnuose, Mitėniškių dvaras neturėjo nuosavos elektrinės, todėl jame

²¹ <https://www.vle.lt/straipsnis/lenkijos-ultimatumas-lietuvai/>

²² <https://www.aidas.lt/lt/istorija/article/33749-2025-04-09-lenkijos-ultimatumo-priemimas-1938-metais>

²³ <https://virtualus.kaunomuziejus.lt/parodos/naujas-muziejuje-lenkijos-konsulatas-svencia-konstitucijos-diena-1938-m/>

²⁴ <https://www.voruta.lt/vladas-terleckas-nelauktai-silti-ir-objektyvus-lenku-karininko-atsiliepimai-apie-1938-1939-metu-lietuva/>

²⁵ Leon Mitkiewicz wspomnienia kowienkie 1938-1939, Warszawa 1990 115-116 psl.

²⁶ Šėtos Švč. Trejybės Romos katalikų bažnyčia (Ecclesia Romana Catholica Sanctissimae Trinitatis Szatensis)

1892-1901 m,

<https://www.epaveldas.lt/preview?id=1657%2F1%2F15>

²⁷ <https://www.vle.lt/straipsnis/kresai/>

²⁸ <https://www.vle.lt/straipsnis/patina/>

degė senamadiškos žibalinės lempos. Tai suteikdavo senojo dvaro interjerui ypatingo žavesio, išskirtinai svetainei. Tai buvo didžiulis kambarys, išklotas rytiškiškais kilimais, apgaubtas paslaptinai tamsa, apšviesta kelių lempų su gaubtais. Nors karo atašė Mitėniškiuose lankėsi ne vieną kartą, jis aprašė jo apsilankymą su Huščių giminaičiu rotmistru Andžejumi Zaviša (Andrzej Zawisza), kuris buvo atvykęs į Lietuvą ne tik aplankyti Jotainius, bet ir gimines. A. Zaviša viešnagės metu gyveno pas karo atašė Kaune.

Ponia Maryla iš Huščių Montvilienė, kitaip Vladislavienė, pakvietė Leoną Mitkevičių kartu su A. Zaviša. Tai progai ponia Maryla pakvietė ir savo kaimynus Gintautus (Gintowty), Uziemblus (Uziebla) ir dar keletą asmenų, ir žinoma, poną ir poniją Stanislovus Montvilus bei poną ir poniją Janus Oertlus.

Vakariene Mitėniškių dvare karo atašė įsiminė dėl nepakartojamos senamadiškos atmosferos žavesio ir kolorito, kurį suteikė turtingai padengtas stalas su prabangiu porcelianu ir krištolu, apšviestas ryškiai spindinčių penkiašakių kandelabrių²⁹ su ilgomis žvakėmis. Visas didelis valgomasis buvo prieblandoje ir tik banketinis stalelis spindėjo, apšviestas keturių sidabrinų žvakidžių šviesoje. Vakaro nuotaika pono ir ponios Vladislavų Montvilų namuose buvo nuostabi.

Vakarienei buvo patiektas gardus vištienos, ryžių ir pomidorų rizotas³⁰, po to puiki nugarinė su daržovėmis ir salotomis, o pabaigai desertas - biskvitai su šokolado padažu. Vietoj šampano vaišintasi vynu - ypač senuoju vengrišku tojumi.

Jaunesnysis Stanislovo Montvilos brolis ir Marylos vyras Vladislovas Montvila išsiskyrė geranorišku humoru ir auksine širdimi žmonių atžvilgiu. Jis buvo svetingas ir širdingas, visus pasitikdavo su tikrovišku džiaugsmu.

Žinoma, taip pat, kad L. Mitkievičius lankėsi ne kartą ir pas Vladislovo Montvilos brolių Stanislovą Montvilą Troškūnų dvare. Kas įsiminė L. Mitkievičiui svečiuojantis pas Vladislovą ir Stanislovą Montvilas Lietuvoje, o gi tai, kad jam svečiuojantis žmonos pusseserį, ištekęsį už Stanislovo ir Vladislovo Montvilų dvare, Vilniaus klausimu ir unijos reikalu buvęs nurėktas. Jam buvo griežtai ponų Huščių ir jų viešnių atrėžta, kad Vilnius yra Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinė, *ergo*³¹ Lietuvos sostinė. Tai patvirtina, kad nors broliai Montvilos kalbėjo lenkiškai ir užsirašė dokumentuose lenkų tautybės, bet jie buvo bajorai, dvarininkai ir naujos Lietuvos šalininkai bei patriotai.

Lenkijos atstovybės svečiai (pirmas iš dešinės Lenkijos karo atašė **Leon Mitkiewicz**) 1938 m. gegužės 3 d. nuotrauka iš Kauno miesto muziejaus fondų³²

Dr. Judita Puišo

O kur šiandien Ptakiškės?

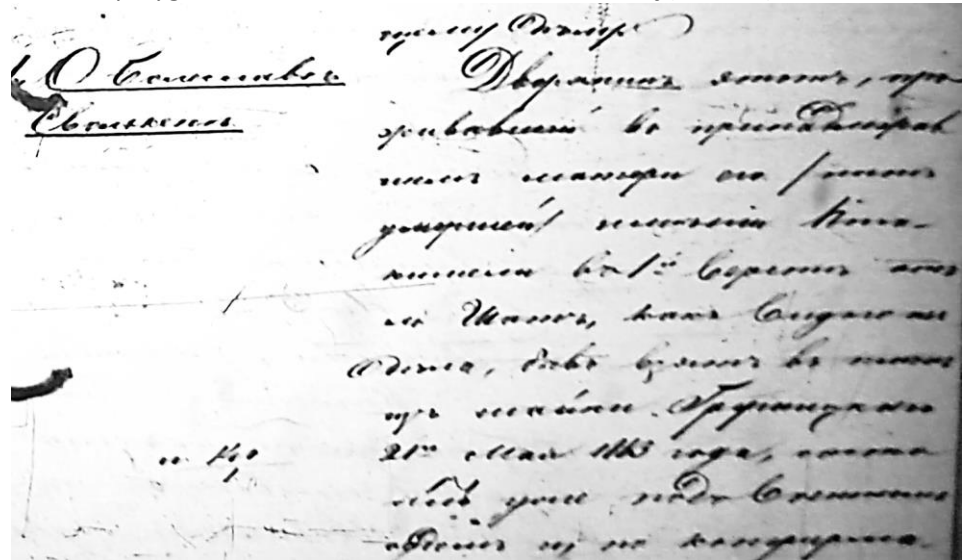
Kaip rašėme „Mitėniškių aidų“ Nr. 5, 2025 m. gegužės mėn., 1863 m. sukilėlis Boleslovas Svolkenas gyveno Ptakiškių (*Ptakiszki*) dvare. Kur šis dvaras šiandien? Lietuvos valstybės istorijos archyve (LVIA) saugoma „Laikinojo karo lauko auditoriato prie Vilniaus karinės kariuomenės štabo susirašinėjimas dėl politinio nusikaltėlio Boleslovo Svolkeno ir kitų bylos (1866 rugsėjo 26 d. – 1874 m. gegužės 19 d)“ byla³³. Joje rašoma, kad Boleslovas Svolkenas gyveno jo, jau mirusios, motinos dvare „Ptakiški“, nutolusiame nuo Šėtos vieną varstą. Šis ilgio

²⁹ kandelabrius (lot. *candelabrum* < *candela* – žvakė), didelė puošni *žvakidė* su viena arba keliomis šakomis žvakėms.

³⁰ Rizotas (*it. Risotto*) – šiaurės Italijos ryžių patiekalas.

³¹ Ergo (lot. k.) taigi, vadinasi.

matavimo vienetas Lietuvoje minimas nuo XVII a. pradžios, naudotas iki 1920. Manoma, pavadinimas reiškęs vagą, kurią nepailsdamas galėjo išarti žmogus. Iki 1649 m. prilygo 500–750, nuo 1649 m. – 1000 sieksnių (1066 m)³⁴.

Ištrauka iš Boleslovo Svolkeno ir kitų bylos³⁵

Iškarpas iš Vilniaus gubernijos 1830 m. žemėlapis

Paukštynės vienkiemis, nuotraukos R. Volbergo, 2025 07 29

Vaizdas nuo pagrindinio asfaltuoto kelio tarp Šėtos ir Songailų kaimo.

Vaizdas iš laukų. Tolumoje matyti Šėta.

³² <https://virtualus.kaunomuziejus.lt/parodos/naujas-muziejuje-lenkijos-konsulatas-svencia-konstitucijos-diena-1938-m/>

³³ LVIA F 1248 ap 1 b.585a, 4 l.

³⁴ <https://www.vle.lt/straipsnis/varstas/>

³⁵ LVIA F 1248 ap 1 b.585a, 4 l.

Iškarpas iš Vilniaus gubernijos 1874 m. išleisto 1:21000 mastelio žemėlapis³⁶

Iškarpas iš Lietuvos karinio topografinio M 1 : 25 000 mastelio žemėlapis

Pasinaudojus 1830 m. Vilniaus gubernijos žemėlapiu³⁷ netoli Šėtos į šiaurę, keliaujant link Taujėnų, randame „Ptakiški“ dvaras. 1874 m. išleistame Vilniaus gubernijos žemėlapyje³⁸ taip pat randame Ptakiškių palivarką. Lietuviškame kariniame topografiniame M 1 : 25 000 mastelio žemėlapyje, keitėsi pavadinimas. Šis žemėlapis buvo pagrindinis tarpukario Lietuvos topografinis žemėlapis, leidžiamas nuo 1927 m. iki 1940 m.³⁹ ir „Ptakiškės“ jau vadinamos Paukštynės vienkiemiu prie Petraičių.

Dr. Judita Puišo, Raimundas Volbergas

MŪŠIS DĖL MILŽEMIO KAIMO

Pasirodo, ne taip paprasta rinkti informaciją ir ją pagrįsti, kai kalba eina apie įtvirtintus faktus istoriografijoje, o ypač apie II-ąjį pasaulinį karą. Šėta tapo tokia ypatinga vieta, kurioje prasiautė tikras gamtos uraganas 2024 m. liepos 28 dieną, kaip prieš 80 metų – 1944-ųjų liepos 28 d - 29 d. Tai tikrasis Lietuvos geografinis centras, į kurį veda 7 keliai – iš Kauno, Ukmergės, Gaižiūnų, Pagirių, Panevėžio, Kėdainių, Slikų kryptių. Paviešinus internete „Nelaimėtas rusų Milžemio mūšis“ ne juokais užvirė karštos diskusijos. Taigi, kas paaiškėjo. Šalia Šėtos ėjo dviejų frontų takoskyra: I-asis Pabaltijo frontas ir III-asis Baltarusijos frontas (vadas Černiachovskis). Šėtos bažnyčios kunigas Robertas Skrinskas nufilmavo

Milžemio kaimo gyventoją Leoną Kiuberį, kuris 2023-09-10 ir papasakojo apie tragišką Milžemio mūšį youtube kanale: „Milžemių km. 1944 m mūšis“, kai atgulė 1,5 rusų bataliono nuo vokiečių kulkosvaidžių ugnies.

Publikuotas straipsnis Facebooke: Lietuvos istorijos ieškotojų klubas.

2020 m. [lapkričio 18 d.](#) Raimundas Volbergas
NELAIMĖTAS RUSŲ MILŽEMIO MŪŠIS
1944 m. liepa

„Frontas ėjo visu smarkumu. Degė Šėta, traukdamiesi vokiečiai Kėdainiuose susprogdino grafo E. Totlebeno rūmus, gimnaziją, apskrities ligoninę ir banką, tiltus.

O tarp Kėdainių ir Šėtos ramiai ir budriai ant Milžemio kaimo kalvų tarp miškų laukė trys vermachto kareiviai. Per žiūronus jie jau matė rytinėj pusėj degantį miestelį Šėtą, pokšėjo minosvaidžiai link Vilkmergės (pastaba: 2020-05-28, Kauno gatvėj rasti minosvaidžių užtaisai). Pašumerio dvare vis dar turėjo būti vermachto minosvaidininkai, sėkmingai užpliekę Šėtą. Piečiau tolėliau matėsi šilas ant kalvos, artimiau vandens malūnas Pakščių kaime ant Obelies kranto. Visur pokši. Matyt sodybos dar piečiau Petraičių, Aukštieji Kapliai. O šit ir rusai. Kapitonas. Snaiperio šūvis ir krito kapitonas. O tuomet ir prasidėjo: "Urree, Za stalina!" Ir rusų voros pasipylė link kalvos nuo miško. Kulkosvaidžiai užkaleno ir patvino žemė krauju. Pusantro bataliono rusų karių prie kalvos atgulė amžinai. O vokiečių kariai šiam kartui baigė vermachto atsitraukimo dengimą ir sėdę ant motociklų, nulėkė link Lančiūnavos šiaurės pusėn...

..Tokia sovietams įprasta ir tragiška Milžemio mūšio (skerdynių) katastrofa imant eilinę aukštumą, apie kurią niekam nebuvo noro ne tik kalbėti, bet ir rašyti net mūsų laikais. Vokiečių kariai pasitraukė išlaikę kovos pozicijas, nušlavę pusantro bataliono rusų. Kiek tai karių gyvybių? Jeigu batalione apie 700 karių, tai pusantro bataliono sudaro virš 1000 karių. Ir kur čia yra pergalė?

Milžemyje šiandien vietoj kalvų yra išrausti milžiniški karjerai. Vietinis šviesuolis Leonas nurodė, kad kapitonas Afanasijus Lošakovas nešėsi pasivogęs medų iš Aukštųjų Kaplių gyventojų Jokūbaičio, o snaiperis jį nukovė. Sovietai A. Lošakovą padarė savo didvyriu (Geroj Sovjetskogo Sojuza). Šėtos kapinėse atgulė šimtai karių, bet, žinoma, ne visi iš Milžemio. Žuvusieji iškart buvo palaidoti kas kur. Po metų visus bandė iškasti ir palaidoti bendram rusų karių kape Šėtoje. Bet, o varge, karjerai vis kasmet atverdavo žmonių palaikus. Reiktų pridėti dar 1941-ųjų metų birželį pakrikusius ir pabūklais iššaudytus rusų kareivius ant Šilo kalvos greta Šėtos ir kapinėse nurodytos identifiikuotos pagal archyvus 342 jų žuvusiųjų pavardės, yra per menkas skaičiai. Šėtos vidurinėje mokykloje buvo visas buitės muziejus, kuriame buvo sukaupia ir archyvinė medžiaga apie karo laikmetį, bet ji kažkur nukišta. Būtų gerai, kad šiuolaikiškai būtų įvertinami istoriniai faktai, išsaugoti artefai (red. pastaba „artefaktai“) ir niekas nenutylėta, nepaslėpta.“

Komentarai.

[Arvydas Žardinskas](#) (vilkaviškietis)

Pradėkim nuo kapitono. Jis Sovietų Sąjungos didvyrio vardą gavo už 1944 metų pavasario mūšius Ukrainoje, tad tas vardas nei su Šėta, nei su Antano medumi niekaip nesusijęs. O kad mūšio prie Šėtos metu vokiečiai „švariai“ išguldė apie tūkstantį sovietų - bobučių pasakos. Bet „matematika“ patiko.

[Raimundas Volbergas](#) (autorius)

Pirmiausia, leiskit pridurti, kad šios istorijos neišgalvojau, tai vietinio žmogaus (red. pastaba. Pasakojo Leonas Kiuberis, Milžemio kaimo gyventojas) pasakojimas. Antra, jeigu būtų buvęs žiauriai didvyriškas mūšis, o ne beprotybė, esantis ten paminklas nebūtų apleistas. Trečia, vietoj kalvų sovietai, kur žuvo kareiviai, padarė milžinišką karjerą, o logiškai, valdžia, neturėtų naikinti didvyrių žūties vietos, nebent siekiant sumenkinti mūšio mastus. Ketvirta, internete ar spaudoje nėra rašoma detalai apie buvusių karinius veiksmus. Milžemis pažymimas kaip mažytis kaimeliūkštis, priklausantus Vilainių seniūnijai. Netgi rašant apie Kėdainius ar Šėtą, nėra mūšių datų ar kariavusių pusių dalinių. Penkta, kadangi mano artimieji gyveno nuo Šėtos bažnyčios per 3 km prie Šilo link Kauno krypties (pietūs) susišaudymo nebuvo, nedegė vienkiemiai, o vokiečiai pro sodybos kiemą iš miško mašinomis lėkė ištisą parą (dirbama žemė virto dulkėmis), o patys namiškai (močiutė su vaikais) pasitraukę link miškų „Šniūrai" ir „Eglynas" gulėjo duobėse ir būtent čia vyko rusų ir vokiečių susišaudymai, t. y. pietrytinė pusė link Milžemio per 5-6 km tiesiai nuo tragiškos šturmo vietos (Pakščių k. su vandens malūnu, Trakučiai, Pašumerio dvaras (2015-09-15 rasti tvenkinyje vokiečių minosvaidžių

³⁶ <https://lmavb.maps.arcgis.com/home/item.html?id=fd3836e1549d4c728c2fe08f6ba7c70e>
³⁷ http://maps.mapywig.org/m/Russian_and_Soviet_maps/series/210K_K_Vilenskoj_Gub/TOP_KARTA_VILENSKOJ_GUB_210K_1836_V_LoC_G7053_V5_s210_R8_vault_incom1pete.jpg

³⁸ <https://lmavb.maps.arcgis.com/home/item.html?id=fd3836e1549d4c728c2fe08f6ba7c70e>
³⁹ <https://lmavb.maps.arcgis.com/home/item.html?id=fd3836e1549d4c728c2fe08f6ba7c70e> <https://lmavb.maps.arcgis.com/apps/mapviewer/index.html?layers=bc6b51bacec548f69165c0be0adf5e1f>

šaudmenys). Šešta, kaip minėta, Šėta degė, nuo Ukmergės pusės miestelio prieigose riogsojo pamušty rusų tankai. Septinta, jau į devintą dešimtį įkopusi dabartinio Kauno gatvės gyventoja, 2020-08-09, nurodė, kad prie Šėtos buvę kaimai Pručiai ir Jovaišai buvę užminuoti pačių vokiečių, tačiau vienas vokiečių, matyt, vienas iš humanistų, apsimetęs sužeistuoju, minavimo laidus nutraukė. Pats atsitraukęs pas saviškius palei Šėtą šiaurine kryptimi, į Songailų kaimą, dėl nesusprogdintų kaimų su žmonėmis, buvo įtartas įsakymo nevykdymu ir sušaudytas pačių vokiečių. Aštunta, savo aplinkos istoriją reikia žinoti, o kol liudininkai dar yra gyvi, ją tinkamai užfiksuoti. Devinta, Šėtoje dar buvo rasti II-ojo pasaulinio karo sprogmenys ir manyti, kad nieko nebėra žemėse, yra pavojinga. Prieš kelias dešimtis metų Šėtoje, Kauno gatvėje atrasti minosvaidžių šaudmenys buvo suvežti į artimiausią (per 1,5 km) Mitėniškių karjerą ir susprogdinti. Skeveldros lėkė plačiai ir suskaldė gyventojų stogus per kelis 100 metrų nuo sprogdinimo. Buvo keičiami stogai, o Mitėniškių dvaro sandėlio skardiniame stoge tebėra matyti kumščio dydžio skylės...

[Arvydas Žardinskas \(vilkaviškietis\)](#)

Iš eilės. Pirma. Tikriausiai jums tą istoriją kažkas pasakojo. Bet liūdininkų prisiminimai po keletos dešimčių metų yra vienas iš silpnusių šaltinių. Antra. Sovietų karių kapinės prižiūrimos visoje Lietuvoje nepriklausomai nuo to kokie mūšiai ten vyko. Trečia - argumentas kad ten karjeras yra vaikiškai naivus. Ketvirta. Internetu ar spaudoje nėra aprašomas mūšis dėl kiekvieno kaimo. O tai, kad jūs nežinote mūšių datų ir kovojusių dalinių - jūsų neinformuotumo problema. Jums tikrai reikia dėl Šėtos ir Kėdainių kovojusių dalinių numerių? Šėta - 3-oji gvardijos šaulių divizija; Kėdainiai - 158-oji šaulių divizija. Penkta. Argumentas apie nieką. Šešta. Šėta degė, riogsojo tankai. Na ir? Ir tikrai ten buvo tankų. Jei atvirai, tai tingiu tikrinti. Septinta. Buvo užminuoti, po to "atminuoti". Na ir? Aštunta. Istoriją reikia žinoti, bet su liudininkų parodymais sudėtingiau. Jei ir likę gyvų, tai jiems tuo metu buvo max. 10 metų. Devinta. Rasti sprogmenys. Na ir kas iš to. Daug dar kur tie sprogmenys randami. Apibendrinant - pagrindinis priekaištas jums buvo apie bobučių pasakas apie išguldyto pusantro bataliono - 1000 karių.

[Raimundas Volbergas](#) (autorius)

Gerbiamasis, apie šį Milžemio mūšį esu girdėjęs nuo pat vaikystės, kaip Jūs pvz. apie Žalgirio mūšį. Prieš metus apsilankiau toje vietoje, pavargau, kol suradau nutriušusį paminklą - didelį akmenį su benukrentančiais užrašais. Šalia kaimas, o tarp miškų - pasimatė platūs karjerai. Čia man ir išsakė šio mūšio beprotę - rusų puolimą prieš kulkosvaidžius, nors galbūt, ir plačiu ruožu.

Beje, informacija yra tikrai aukso vertės, todėl vadovaujantis šio istorijos klubo platforma ir bandau viską surinkti ir apibendrinti...

[Vasaris Mockus](#) (vilnietis)

Taktiškai teisinga pozicija daug lemia. Vermachto kulkosvaidininkai ant aukštumos su gera šovinių atsarga ir po bent tris vamzdžius pakeitimui, o sovietai plikam lauke, kareivis mūšio diena gaudavo 10 šovinių Mosinui, PPŠą turintys - po 60, bet jo ugnies efektyvumas iki 100m, o RPD - po tris „bliūdus“, 90 šovinių, o jie tą dieną jau dalyvavo mūšyje, tai amunicijos buvo „s gulkin nos“. Dar aišku, kad kilo panika, nes priedangų nebuvo, bandė eiti į frontalinę durtuvų ataką, bet 500 m distancijoje šansų nulis, išgyveno tie, kurie pabėgo iš efektyvios apšaudymo zonos, tai yra virš 800m. Ne veltui vermachte prie kulkosvaidininkų buvo priskirti psichologai, tik rytų fronte, kad jiems stogas nenuvažiuotų nuo šaudymo į ateinančias mases.

[Rimantas Ridikas](#) (panevežietis)

Nesuprantu dėl ko ginčas ir viens kito įžeidinėjimai. Pateiktas Milžemio mūšio aprašymas, paremtas vienokiais ar kitokiais faktais. Turite daugiau - klokite ant stalo. Absoliučiai nešališkų šaltinių tikrai nėra. Tai kuo daugiau matymo kampų - tuo tikresnis vaizdas. Manau autorius perdeda paminėdamas tris vermachto kareivius, greičiausia atsitraukimą pridenginėjo motorizuota kuopa. Faktas, kad palaidoti 342 sovietų kareiviai. Jeigu žuvusių ir sužeistų santykis 1:2, tai išvesta iš rikiuotės apie 1000. Taip, kad istorija ne tokia jau fantastinė. Siūlau paskaitinėti 16-osios lietuviškosios divizijos kovinio krikšto prie Oriolo aprašymus. Ten divizija bandė pralaužti desantinio bataliono pozicijas.

Raimundas Volbergas (autorius)

Oficialūs karo veiksmų dokumentai ne visada perteikia tikrą padėtį. Pacituosiu istoriko Stanislovo Stašaičio knygą „Šėtai - 640 metų“, 2002 m., 122 psl.: „1944 m. vasarą žemę vis dažniau drebino iš rytų artėjantis

frontas. Liepos mėnesį sovietų - nacių frontas priartėjo prie Kėdainių, o 28 - 29 dienomis Sovietų sąjungos kariuomenės 84 šaulių korpusas, vadovaujamas generolo majoro Jurijaus Prokofjevo, puolė Šėtos miestelį. Mūšyje žuvo 30 nacių karių, 7 buvo paimti į nelaisvę. Šėtos sovietų armijos kapinėse palaidota net 300 miestelyje ir jo apylinkėse žuvusių karių: rusų, ukrainiečių, baltarusių, gruzinų, čiuvašų ir kitų tautybių atstovai. Gvardijos kapitoniui Afanasijui Lošakovui už kautynės dėl Šėtos buvo suteiktas Sovietų sąjungos didvyrio vardas. Šėtos kraštotyrininkai išsiaiškino 90 žuvusių karių vardus ir pavardes, kurios iškalto paminklinėse lentose.

1944 m. lapkričio mėnesį sudaryta speciali komisija surašė nuostolius, kuriuos atsitraukdami padarė hitleriniai okupantai. Sąraše įrašytos 297 Šėtos valsčiaus gyventojų pavardės, iš jų 10 šėtiškių. Traukdamiesi nacių kariai iš jų pagrobė nemažai maisto produktų, namų apyvokos daiktų, inventoriaus, sudegino Jono Borusevičiaus sodybą ir kt." Šaltinis: LCVA, f.R-595, ap.I, b. 161; b.160, l.1-162. Galima susimaišyti skaičius "1" ir raidę "l".

[Arvydas Žardinskas \(vilkaviškietis\)](#)

Su visa pagarba šviesios atminties S. Stašaičiui, pagal sakinių konstrukcijas akivaizdu, kad jo tekstas rašytas sovietmečiui, kai dar nebuvo jokių galimybių analizuoti karo meto dokumentus. Todėl ir daromos faktinės klaidos. Kad ir dėl to paties kapitono. Pasikartosiu, kapitonui Lošakovui didvyrio vardas suteiktas ne už Šėtą, o už mūšius dėl Ukrainos. Įsako data 1944.05.16. Dokumento skano reikia? Kadangi jaučiu sentimentus Kėdainių apylinkėms, paskyriau pora valandų Šėtos klausimui. Paaiškėjo, kad nuo Šėtos link Kėdainių ėjo dviejų frontų (1-ojo Pabaltijo ir 3-ojo Baltarusijos) skiriamoji juosta. To kapitono 3-oji gvardijos divizija mūšiuose dėl miestelio nedalyvavo (todėl ir kapitonas su medum ar be medaus žuvo ne Šėtoje). Šėtą (o po to ir Kėdainius) betarpiškai užėmė 158-oji šaulių divizija. Pasidomėjau ir palaidotais kariais. Kaip ir kitur, kapinėse palaidota keliolikos kilometrų spinduliu žuvę įvairių dalinių kariai, todėl neteisinga teigti, kad ten palaidoti tik mūšyje dėl Šėtos žuvusieji.

Sovietų Sąjungos didvyrio Afanasijaus Lošakovo, Iljičiaus paminklas Šėtos karių kapinėse, nuotrauka Raimundo Volbergo, 2020 12 26.

[Arvydas Žardinskas](#). **Žemėlapis ištrauka** (3 BF – rusiškos b, f didžiosios raidės). 3-asis Baltarusijos frontas.

[Arvydas Žardinskas](#). Ir dar viena dovana žemiečiams. **Žemėlapis ištrauka** (252) 1-asis Pabaltijo frontas

Raimundas Volbergas (autorius)

Hmm, siūlo galas pagaliau užčiuoptas. Žinoma, reikėtų „skano“ dėl A. Lošakovo skyrimo Tarybų Sąjungos Didvyriu. Vis gi, tai būtų panaudota ir mokymo tikslais mokykloje. Dauguma sovietinių legendų yra paneigta, kaip pvz. 28 Panfilovo kuopos karių kova prieš tankus ginant Maskvą...

O mūsų krašte dėl rusų karių žūties skaičių tikrai reikia išsamesnės analizės. Pvz. nuo pietinės Šėtos pusės Kauno kryptimi prie miško „Šilas“, dar galima pavadinti Šėtos ozu, 1941 m. karo pirmom dienom traukėsi sutriuškinti rusų daliniai nuo Jonavos. Ties šilu rusus pastebėjo vokiečiai, važiuodami nuo Kėdainių pro Kaplius link Šėtos. Šėta jau buvo paimta. Nugriaudėjo ugnis, paklojusi rusus prie šilo. Buvo numuštas rusų tankas ties buvusia girininkija (2 km. nuo Šėtos bažnyčios), išbuvęs ir ilgą laiką pokaryje. Vokiečiai netrukus ėmėsi tvarkyti apylinkes nuo žuvusiųjų rusų ir liepė vietiniams gyventojams juos vežti savo arkliais vežimuose iki Šėtos kapinių tvoros. Tai buvo priverstas daryti ir Pauliukų kaimo gyventojas Vytautas Ivanauskas, o šis apie tai yra pasakojęs mano tėvui Petriui Volbergui,

dirbant sovietinėj melioracijoje, Jonavos rajone. Ivanauskas sakė, kad teko krauti lavonus į vežimą ir stovint vadelioti... Beje, visas nuo pat rajono ribos su Kėdainių rajonu besiribojantis miškas „Šilas“ priklauso dabar Jonavos rajonui, o karo ir pokario metu visas miškas priklausęs Kėdainių apskrčiai... Beje, reikėtų objektų 1941 m., 1944 m. mūsų dėl Šėtos vaizdo grafiškai, taip pat ir dėl Mižemio 1944-aisiais...

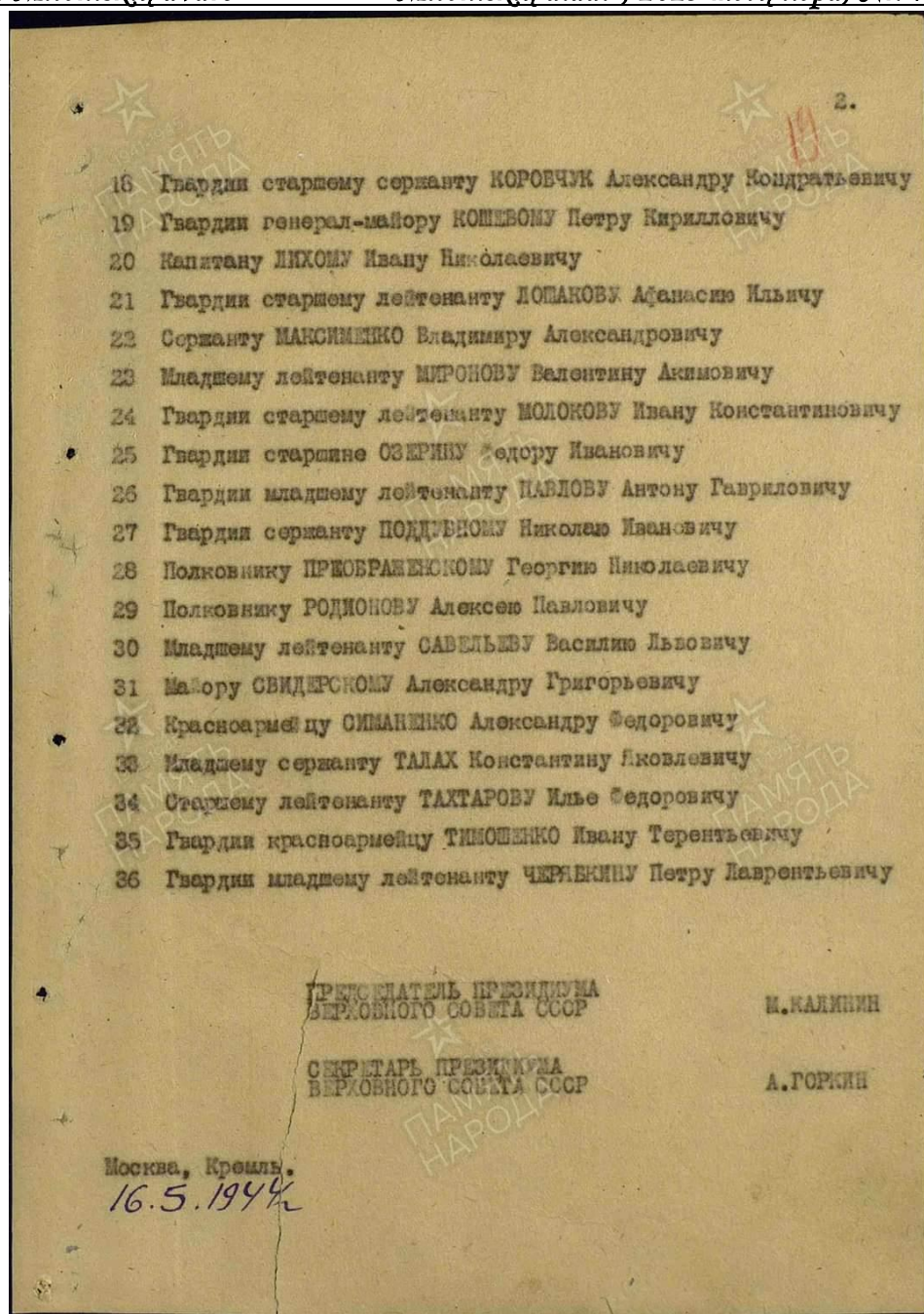
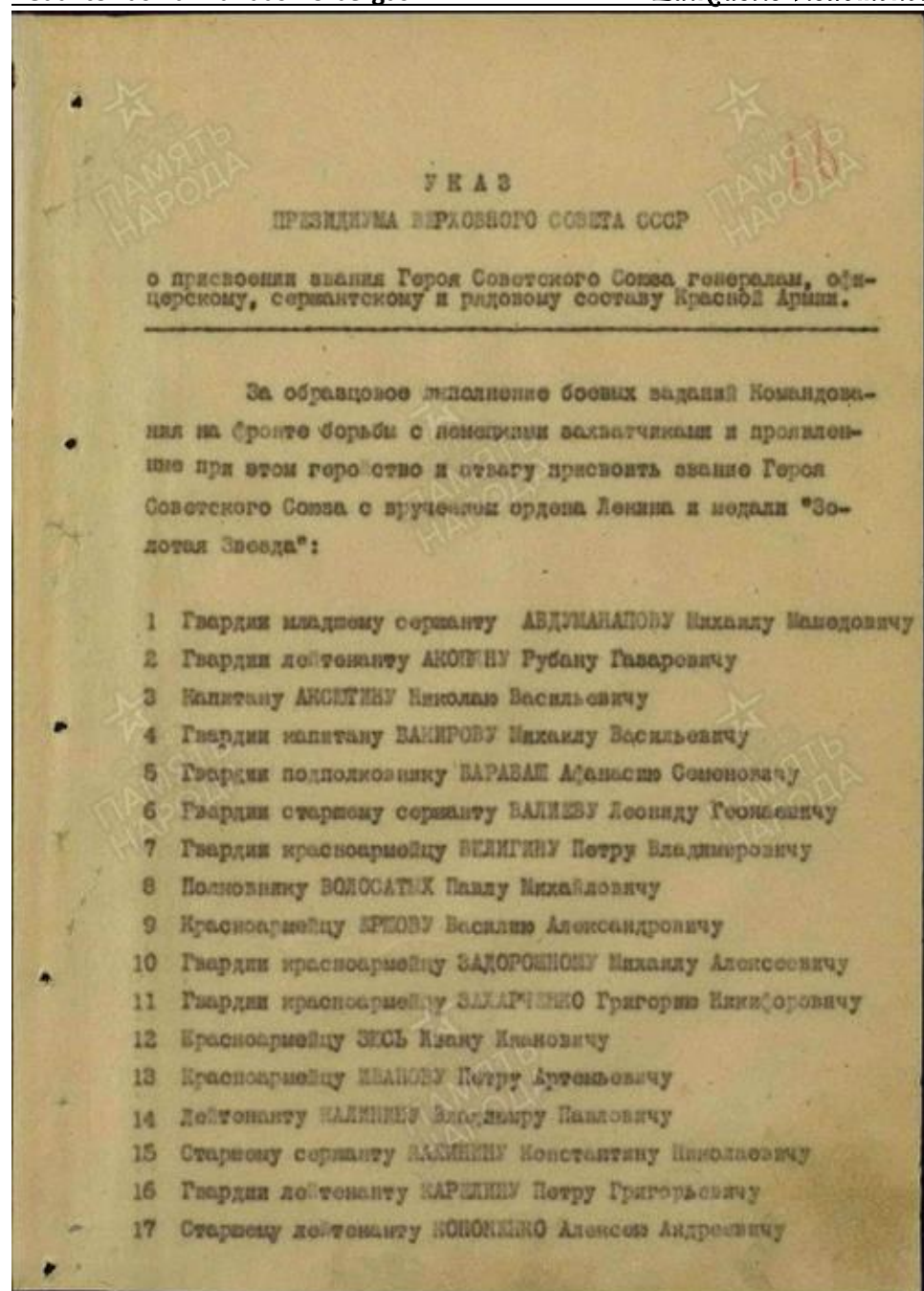
[Arvydas Žardinskas](#) (vilkaviškietis)

Su Panfilovo divizija ir legenda apie „28“ - ne viskas ten paprasta ir elementaru, bet čia nesigilinsim. Geriau apie 1941 metus pakalbėkim. Apie tą tanką prie Šėtos. Žinovams tas epizodas gerai žinomas, to tanko nuotrauka dalinasi visi kas netingi. Tai buvo sovietų 2-osios tankų divizijos tankas, tik tas dalinys ne traukėsi, o skubėjo pasitikti vokiečių prie Raseinių, kur įvyko garsusis tankų mūšis.

...O dabar žadėti skanai.

[Arvydas Žardinskas](#). Įsakas suteikti didvyrio vardus.

Įsako antras lapas, Lošakovo pavardė Nr.21

Šėtos kapinių sovietų karys, nuotrauka R. Volbergo 2020 12 26. Paminklas, po eilės provokacijų apliejant dažais, demontuotas, 2022 04 25.

Raimundas

Volbergas

(autorius)
Rašant apie šį Milžemio mūšį, vis kirbėjo mintis, kodėl rusai atsidūrė šiame ruože? Matyt, vokiečiai paspendė spąstus imituodami lengvą pasipriešinimą nuo pietų pusės link Milžemio kalvų, kur nuo jų atsivėrė plati kaimo ir laukų panorama. Šėta jau dega paimta rusų, toliau rusų daliniai „plaka“ Kėdainius...

Prancūzų rašytojas Viktoras Hugo romane „Vargdieniai“ plačiai aprašinėjo Vaterlo mūšį, įvykusį 1815 m. birželio 18 d., netoli Briuselio. Ir viena iš prancūzų pralaimėjimo priežasčių įvardijo raitelių kirasirų veržlumą. Anglai buvo išsidėstę prie tarpeklio ir kai šie pasitraukė šalin staigiu manevru, kirasirai atsidūrė... prieš tarpeklį ir pradėjo kristi žemyn stumiami saviškių,

SSRS kariuomenės tankas KV-2 per Raseinių mūšį. Bundesarchiv. Bild 1011-209-0091-11 / Nagele / CC – BY-SA 3.0. Visuotinė lietuvių enciklopedija

o sustoti neleido kiti įsibėgėję kirasirai.

Dar viena keista karo scena iškilo, skaitant vokiečių karininko atsiminimų knygą, berods, „Savojo laiko belaisviai“, kai Kryme rusai vilnimis puolė į kalvą prieš kulkosvaidžius. Kulkosvaidžių vamzdžiai kaito, pradėdami spjaudytis ugnimi, o vienam vokiečiui pakriko nervai ir ėmė šaukti: „Aš jau nebegaliu žudyti“.

Vienaip ar kitaip, matyt, taktika suveikė, gal dar užminuoti ir laukai buvo. Apsilankius tam mūšio lauke, kažkoks slogumas apima. Galima tik įsivaizduoti arba pamatyti apkasų karo sceną vokiečių filmo „Mūsų motinos, mūsų tėvai“, 2014 m.

Joe Gytis. Lančiūnava yra mano gimtinė, važiuojant į Milžemį, kairė miško pusė buvo labai tankiai užminuota besitraukiančių vokiečių, net einant grybauti, sakydavo: „Neikit į kairę pusę“. Dar sovietų okupacijos ankstesniaisiais laikais, šernai susprogdavo, užlipę ant minų.

282

161

Фамилия, имя и отчество Ломанов. Александр. Ульич

Военное звание гвардии старший лейтенант

Пол, место и дата рождения Романов. Александр. Александров. 9.04.1912. г. Харьковской. Сиренко-Павлов. Писка 3-й Харьковской. Сиренковой. Харьковской дивизии

Представляется к награде за выслугу лет в вышней командной службе

Степень награды званием "Герой Советского Союза"

Год рождения 1912. Национальность украинец. Партийность член ВКП(б) с 1943 года

Участие в гражданской войне, в последующих боевых действиях по вступлении СССР, в Отечественной войне В Отечественной войне с 22.06.41 года на Юго-Западном, Центрально-Степном, Степном, Южном и 4-й Украинской дивизиях

Награды и ордены Отечественной войны: 1) 28.06.41 2) 2.01.42 3) 10.03.42 4) 8.08.42 5) 26.07.43 6) Октябрь 1943 года

С какого времени в Красной Армии с 1941 года

Место рождения Донецкий. ДВК. Киевской области

Чем ранее награжден медалью "За оборону Сталинграда" 15.03.44 и орденом Александра Невского 28.03.44

При этом, в кратком изложении личного боевого подвига или заслуг.

В момент начала наступления на укрепленные пункты в районе г. Армянска Крымской ДССТ 8.04.44 г. м. Ломанов, находясь в боевых порядках батальона, лично готовил бойцов к атаке. Сразу же по сигналу в атаку его батальон первым стремительно обрушился на немцев. Несмотря на отчаянное сопротивление гитлеровцев, гвардеец Ломанов быстро занял первую линию и, не давая врагу отойти назад, выбил немцев из второй и третьей линии и ворвался в батальонную окрестность города. Батальон, батальон м. Ломанова первым прорвал линию укреплений у Армянска, дворянствовал оборону немцев и дал возможность артиллерии и второй дивизии быстро продвигаться вперед. В этом прорыве было уничтожено до 200 гитлеровцев, солдат и офицеров и взято в плен 20 немцев, в том числе 2 офицера. Сам м. Ломанов, активно руководя боем и показывая всему образцу мужества и отваги уничтожил 3 немцев в бою из своего пистолета.

9.04.44 г. в боях у деревни Днечина гвардеец Александр Ломанов, находясь в боевых порядках батальона Ломанова, с командой до батальона первым при поддержке 13 танков, м. Ломанов лично организовал атаку и гитлеровская база успешно отбита. Погиб до 150 солдат и офицеров немцев и оставив 3 танка, "Тигр" гитлеровцев в панике отступили.

В бою на высотах 9.9 и 10.9 м. Ломанов был ранен, но не оставил поле боя и продолжал разгром врага. После этого, как командир батальона, был выведен из боя и переведен в резерв, батальон Ломанова был выведен передовым для продолжения наступления на врага. Не останавливаясь от гитлеровцев, м. Ломанов со своим батальоном пойдя на немцев, первым ворвался в окрестности города Сталинград, где и задержался.

Достоин вошней правительственной награды - званием "Герой Советского Союза".

Романов 9 гвардейского сиренковского полка гвардии майор:

10 апреля 1944 года.

(Подпись)

Ši paminklinė lenta yra saugoma pas Milžemio kaimo gyventoją Leoną Kiuberį, nuotrauka iš 2023-09-10 R. G. Skrinsko dokumentinio filmo apie Milžemio mūšį youtube kanale: „Milžemių km. 1944 m mūšis“.

Kapitonas Afanasijus Lošakovas, Iljičiaus (1912–1944), Sovietų Sąjungos didvyris nuo 1944-05-16, palaidotas Šėtos karių kapinėse.

Istorija turi būti sudėliota į savo vietas. Paaiškėjo, kad kapitonas A. Lošakovas Sovietų Sąjungos didvyrio vardą gavo už mūšius ne žūdamas Milžemyje, o už mūšius Ukrainoje.

Atėjo metas pagaliau pavišinti Milžemio karinę tragediją ir įamžinti atskira atminimo lenta ant esamo išlikusio paminklinio akmens. Keista sovietų tradicija minėti tik sovietinius didvyrius, o ne kareivius, žuvusius mūšio lauke. Milžemyje atgulė pusantro bataliono karių, kur bulvių laukas skendo kraujuje, 1944 m. liepos 30 – 31 dienomis.

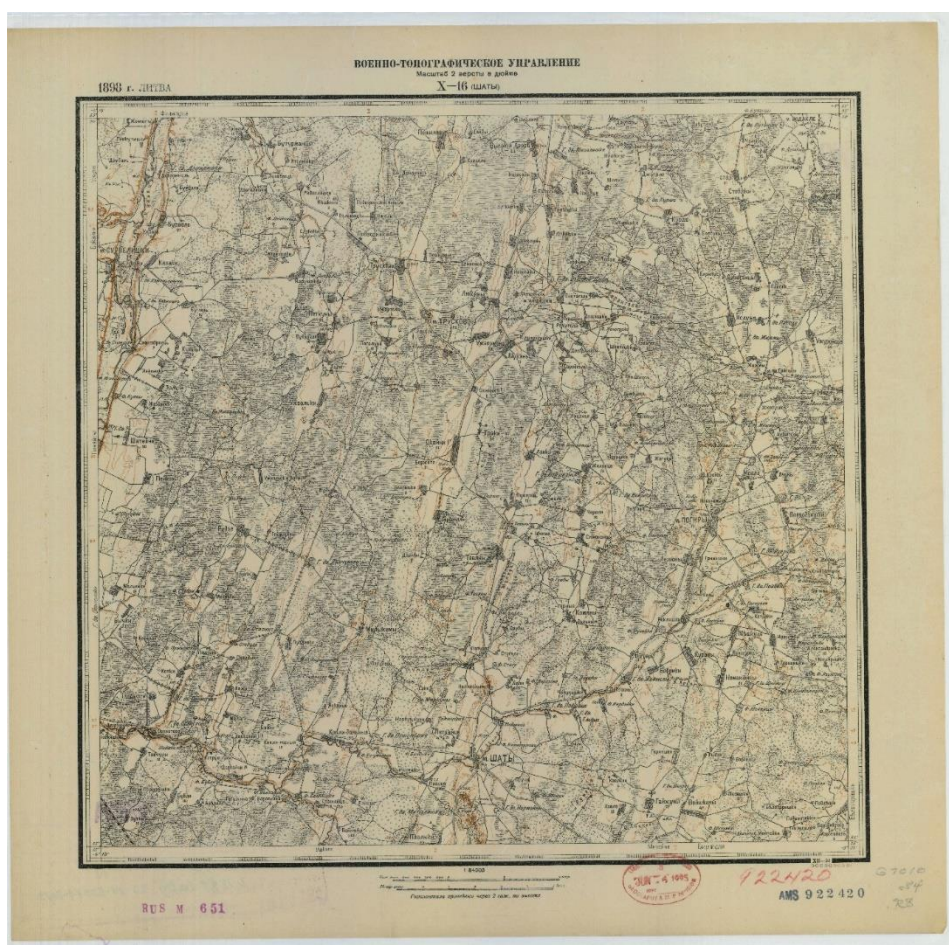

Sovietų T-34 tanko modelis 1940 metų, apginkluotas 76 mm patranka L-11⁴⁰

Parengė Raimundas Volbergas

Milžemio paminklinis akmuo be lentos, skirtas Sovietų Sąjungos didvyriui kapitonui Afanasijui Lošakovui, Iljičiaus, nuotrauka R. Volbergo 2018 10 28

Šėtos žemėlapis, karinė topografijos valdyba.

Новая Топографическая Карта Западной России 1:84 000 /1880 - ca 1935/ X-16 (SHATY) XII.1930.jpg

Vokiški Antro Pasaulinio karo žemėlapiai masteliu 1:50000

Antrojo pasaulinio karo laikmečio vokiški 1:50000 mastelio žemėlapiai, apimantys Estijos, Latvijos ir Š.Lietuvos teritorijas buvo apjungti į seriją "Ostland 1:50000", žemėlapiai apimantys Rusijos, beveik visos Baltarusijos... teritorijas apjungti į seriją "Russland 1:50000". Šių serijų žemėlapiai, kurių lapų dydis 10' platumos x 15' ilgumos, skaičiuotos nuo Grinvičo, sudaryti pagal prieinamą kartografinę medžiagą: RKKA atitinkamo mastelio žemėlapius,⁴¹

Dr. Judita Puišo atkreipė dėmesį, jog ir sovietai, ir naciai kartu darė žemėlapius.

Sovietų Sąjungos didvyrio ženklas - auksinės žvaigždės medalis.

Medalis yra auksinė penkiakampė žvaigždė su lygiais dvikampiais spinduliais priekinėje pusėje. Akutės ir žiedo pagalba auksinė žvaigždė sujungiama prie paausutos stačiakampės plokštės, kuri aptraukta raudonu muaro kaspinu. Kitoje medalio pusėje yra užrašas rusų kalba „ГЕРОЙ СОВЕТСКОГО СОЮЗА“ (Sovietų Sąjungos didvyris).

⁴⁰ https://www.worldwarphotos.info/gallery/ussr/tanks-2/t-34_tank/soviet-t-34-tank-6/

⁴¹ <https://maps4u.lt/lt/maps.php?cat=35>

KARAS PRIEŠ 80 METŲ

PASAKOJIMAS: ATSIMINIMAI APIE ČEPŲ VIENKIEMĮ PAULIUKŲ KAIME
Vladislava Volbergienė (Čėpaitė). Rankraštis: 2009 02 24

„Mūsų šeima gyveno 1927 m. pastatytoje sodyboje – vienkiemyje. Atsikėlėme iš senojo Pauliukų kaimo. Šeimoje buvau jauniausias, 7 išgyvenęs vaikas, kadangi iki to buvo ir mažamečių seserų bei brolių, kurie maži mirė. Savo tėvelio nemačiau, kadangi 1939 m. balandį gimiau, o tėvelis tų pačių metų vasarį⁴² mirė prieš pat karą. Man iš karo laikmečio įsiminė rusų kariuomenės atėjimas į mūsų apylinkes. Gretimame Mitėniškių dvare buvo įsikūręs rusų kariškių štabas.

Taip Čėpų vienkiemis atrodė po karo ir kaip sovietmiečių - jau su šiferio stogais, o 1986 m. buvo nugriautas.

Vladislava Volbergienė-Čėpaitė (1939 – 2023) su šeima prie savo sodybos: Petras Volbergas (1940 – 2012), mažasis Raimundukas (1973) ir Vilmantas Volbergas (1967). Foto daryta Šaduikio, apie 1978 metus.

Mano mama⁴³, atėjus frontui, sode su vaikais, kaimynais iškasė duobę, kurioje paslėpė turimą patalynę, rankšluosčius, divonus, geresnius namų apyvokos daiktus. Mes, vaikai, iš namų išskubėjome į Šniūrų, Eglyno mišką. Aš važiauvau vežimu pas Kerbelius, kur ten tvarte miegojau. Mama tuo metu namie liko, nes turėjo paršavedę, nors ir buvo raginama palikti

namus (sakė rusai). Danguje krikė lėktuvai, buvo šaudoma, o gretimai sudegė nuo to Pakščio Jono klojimas. Man įsiminė labai daug mašinų, kurios buvo užmaskuotos visokiais krūmais, medeliais ir važiavo per mūsų sodybos kiemą į Šilą. Vokiečiai buvo pasislėpę miške.

Ypatingai įsiminė rusų žvalgybininkas mongoliškų veido bruožų. Šis kariškis atlėkdavo motociklu iš Mitėniškių į mūsų sodybą. Jis tikrindavo ne tik ryšį, bet ir namus. Pvz. šiaudiniame kubile išvirtė visus sudėtus smulkius daiktus – laikrodžius, lėkštes, rūbus, nors ir matė, kad nieko nėra. Mama sudėjo vėl, tačiau ryšininkas, sugrįžęs vėl, akivaizdžiai vėl išvirtė daiktus. Taip kartojosi bene tris kartus, kol mama nusprendė, kad tvarkyti neverta, nes pamaniusi, kad įsiutęs kariškis gali ir nušauti. Tad ryšininkas, radęs išvartytus daiktus, liovėsi tyčiotis. Tačiau nepasisėkė mano šeimynai su paslėptais sode daiktais. Mat sode įdubo duobė, apkrito žemė ir rusai, pabadę žemę, pataikė į lentas. Netrukus, išsikasę duobę, visą aptiktą turtą, tame tarpe net naujus ratus (vežimą) sudėjo į savo sunkvežimius ir išdundėjo... Iš tikrųjų, galvota, kad slėpti savo daiktus daržinėje, gali būti pavojinga, nes nuo fronto galėjo sudegti, o, deja, atsitiko priešingai – pagrobė rusai, o daiktus pardavinėjo už degtinę. Tai vėliau buvo sužinota iš kitų kaimynų. Sodyboje buvusias vištas išgaudė, nes pareiškė, kad ar duosit jas „načalstvai“, o mama pasakius, kad tiek jau paimta, tai ir vištų negaila. Juokas per ašaras ėmė, kai buvo gaudomas vienintelis gaidys kieme, kol ruseliai jį galiausiai pamušė. Tokio pat likimo sulaukė ir kaimynų Riaubų vištos. Riaubai kiek kitaip slėpė savo turtą – jie iškasė duobę savo daržinėje, viską suslėpė, o po to uždengė šiaudais...

Mūsų sodo gale buvome išsikasę kartu su kaimynais apkasus, kuriuose tikėjomės pasislėpti. Ir juose mes iš tikro slėpėmės eilę dienų. Čia glaudėsi tiek vaikai, tiek suaugę. Apkasas priminė bunkerį, į kurį buvo paliktas siauras įėjimas, padarytos lubos, sudėjus lentas ir užbėrus žemėmis, kad iš šalies nesimatytų slėptuvė.“

PASTABA. Oficialiai buvo skelbiama, kad frontas pro gretimą Šėtą (3,5 km nuo bažnyčios iki vienkiemio) ėjo 1944 m. liepos 28 – 29 d. Azijatas „razviedčikas“ greičiausiai krito prie Milžemio liepos 30 – 31 d.

Parengė Raimundas Volbergas, 2024-07-23

Turbūt Dievas nusprendė parodyti visuomenei, kaip atrodo karas. Lygiai po 80 metų – 2024 m. liepos 28 d. apie Šėtą ir apylinkes, kaip turbūt ir visoje Lietuvoje, taip įsisiautėjo gamta, kad ištisai kaukė vėjas, krito lapai ir šakelės, virto medžiai, pylė lietus. Tik ryte pastebėta, kad pašilėje stovi išsigandusios karvės, tik kelios liko lauke, kur susidarė milžiniškos balos molingame ištryptame dirvone. Įėjus nuo Mitėniškių dvaro šv. Mergelės Marijos į Šilą, krito į akis daugybė lapų ir šakelių, kurios lyg pakirstos kulkosvaidžių ir sviedinių kartečių, nugulė visą kelią, aplinkui buvo išvirtę medžiai.

Panašaus laikmečio šiaudinė pintinė buvo naudota Šėtos parapijos bažnyčios ūkiniuose pastatuose, nuotrauka R. Volbergo, 2025

Zofija Čėpienė
1898 - 1963

Vladislava Volbergienė,
2023-02-28 (a.a. 2023-03-26)

⁴² Aleksandras Čėpas, gimė 1885 - mirė 1939-02-07 savo Pauliukų vienkiemyje prie Šilo.

⁴³ Zofija Čėpienė - Riaubaitė (1898 - 1963), gyvenusi Pauliukų kaimo vienkiemyje, Šėtos valsčiuje, Kėdainių apskrityje, kilusi iš Pručų, Šėtos valsčiaus.

„POLA GRUNWALDU“, 2010-07-17 600-ASIS ŽALGIRIO MŪŠIO PAMINĖJIMAS GRIUNVALDO LAUKE

Prisimenant Žalgirio mūšį, įvykusį 1410 metais liepos 15 dieną, kurio kovos lauką lietuviai vadina Žalgiriu, o lenkai ir vokiečiai „Griunvald“ arba „Tanenberg“. Visgi, tai buvo vienas didžiausių mūšių viduramžių Europos karų istorijoje, sulaužęs ordino galybę. Susikalė jungtinės pajėgos iš dabartinės Lenkijos, Lietuvos ir Baltarusijos kartu su totoriais prieš Vokiečių kryžiuočių ordiną su Europos riterių sąjungininkais. Tik pabuvus šiam lauke, svilinant beprotiškam vasaros karščiui (iki galbūt 35 – 40 alinančio karščio) ir, išgėrus kelis mineralinio vandens butelius per porą valandų, susivokėm kokiam pragare visi kariai kovojo, jeigu jų buvo 50 000 vyrų, o šventėje susibūrė, pasak organizatorių - 200 000 dalyvių vasariškai apsirengusių.

Nuoroda į Griunvaldo lauką, 2010-07-17. Foto R. Volbergo.

Griunvaldo mūšio laukas Lenkijoje, matyti du monumentai, 2010-07-17. Foto R. Volbergo.

Transporto kamščiai, 2010-07-17. Foto R. Volbergo.

Mūšio inscenizacijos pradžia, 2010-07-17. Foto E. Norvilos.

Lietuvių stovyklos inscenizacija su Vyčiu, 2010-07-17. Foto R. Volbergo.

Griunvaldo mūšio laukas Lenkijoje, 2010-07-17. Foto R. Volbergo.

Stovyklavietės vieta šventės dalyviams, 2010-07-17. Foto R. Volbergo.

Čia netrūko ir lietuvačių, buvo įsikūrusi visa Lietuvos televizijos palapinė. Šventės aktoriams su šarvais, gulintiems kovos lauke, merginos su kykais pylė kaušus vandens ant veidų, kad ir nors trumpam atgaivinti. Emocijų netrūko. Kaimynai lenkai puikiai išnaudojo šventės euforiją ir visus svečius užlaikė visą savaitgalį. Tuomet pritrūko gaivinančių gėrimų, ypač vandens, kurį pradėjo vežti cisternomis, prasidėjo spūstys. Užtat netrūko „Tyskie“ alaus, kurį su savo draugu ir kolega Egidijumi Norvila ir pylėm...

Prasidėjo mūšio įkarštis, 2010-07-17. Foto R. Volbergas.

Spūstys kelyje ir policininkė, 2010-07-17. Foto R. Volbergas.

Egidijus Norvila ir Raimundas Volbergas, 2010-07-17, Griunvalde, Lenkijoje.

Liturginis kalendorius. Liepa

(<https://lk.katalikai.lt/menuo>)

2-oji. Šv. Mergelė Marija, Šeimų Karalienė.

Lietuvoje įvesta nuo 2008 m. Žemaičių Kalvarijos Dievo Motinos stebuklingasis paveikslas vainikuotas popiežiaus Benedikto XVI pašventintomis karūnomis. 2006 m. spalio 8 d. paveikslui suteiktas Krikščioniškų Šeimų Karalienės titulas. Atlaidų metu ypač meldžiamasi už šeimas.

3-oji. Šv. Tomas, vadinamas Dvyniu, gimė tikriausiai Galilėjoje, vienas iš 12 apaštalų.

Tomas dalyvavo Lozorius prikėlime iš numirusių ir Paskutinėje vakarienėje. Jis nepatikėjo Kristaus prisikėlimu, kol nepalietė Jėzaus žaizdų. Apie tolesnę jo veiklą mažai žinoma. Manoma, kad vykdė misijas Indijoje, buvo nužudytas.

4-oji. Šv. karalienė Elzbieta (1271–1336) buvo pamaldi, kantri. Karalius, rimtai susirgęs, įvertino žmonos taurumą, kilnumą, atgailavo dėl nuodėmių. Likusi našle (1325 m.) ji tapo pranciškone tretininke; atsidėjo maldai ir atgailos darbams. Ji pastatydino nemažai

vienuolynų ir vėliau persikėlė į vieną iš jų – labai griežtos regulos klarisių vienuolyną.

5-oji. Šv. Antanas Marija Zakarijas (1502–1539), kunigas, rūpestingos ir turtingos motinos našlės pastangomis mokėsi, studijavo mediciną Paduvoje. Grįžęs ėmė laisvalaikio mokytį vargšus paauglius tikėjimo. Dirbo negailėdamas savęs ir išsekęs anksti mirė.

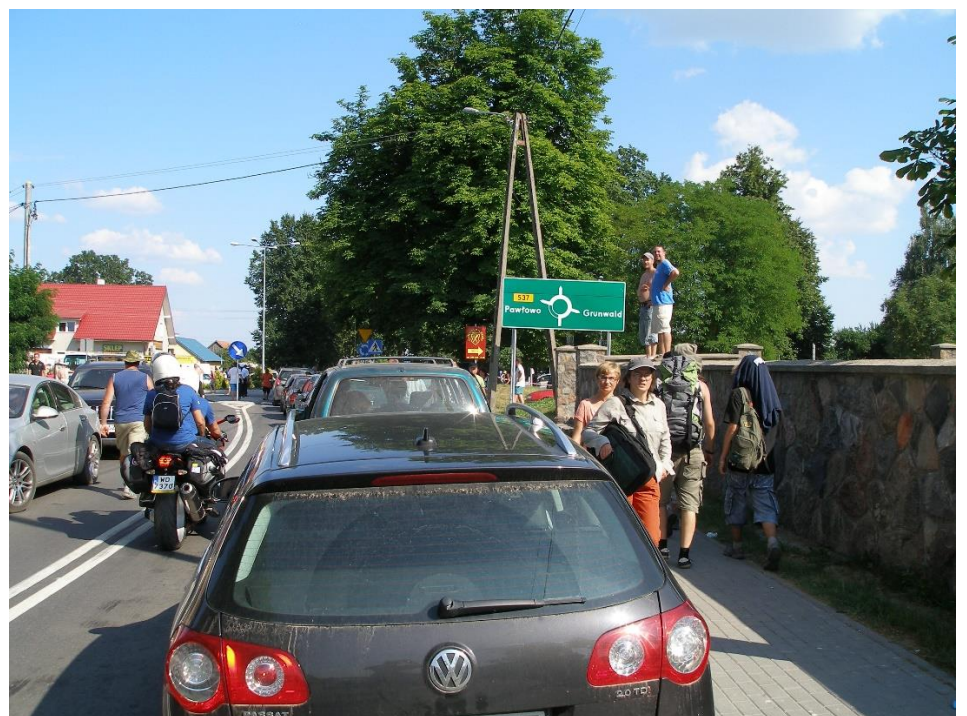
6-oji. Šv. Marija Goreti (1890–1902), mergelė ir kankinė. Jos vaikystė buvo sunki, teko daug padėti motinai namuose, bet, nepaisant to, ji nepaliaudama meldėsi. Sulaukusi dvylikos

Raitelių kovos inscenizacija, 2010-07-17. Foto R. Volbergas.

Mūšio laimėtojų vėliavos suplazdėjo, 2010-07-17. Foto R. Volbergas.

Spūstys kelyje, 2010-07-17. Foto R. Volbergas.

metų, gindama nuo prievartautojo savo skaistybę, netoli Netūno, Italijos Lacijuje, mirė kankinės mirtimi.

9-oji. Šv. Augustinas Džao Žongas, kunigas, ir jo draugai – Kinijos kankiniai. Popiežius Jonas Paulius II kanonizavo 2000 m. spalio 1 d.

11-oji. Šv. Benediktas (480–547), abatas. Gimė turtingo žemvaldžio šeimoje, studijavo Romoje, vėliau pasitraukė į vienvatvę, atsidėjo maldai ir atgailai. Aplink save subūrė bendraminčių būrį ir 539 m. Monte Kasine (tarp Romos ir Neapolio) įkūrė benediktinų vienuolyną. Benedikto parašyta Regula tapo gyvenimo pagrindu tūkstančiams vienuolių, o jo sekėjai išplito po visą Europą. Regulos esmę išreiškia žinomas benediktinų šūkis: „Melskis ir dirbk!“ (lot. Ora et labora). 1964 m. paskelbtas Europos globėju.

13-oji. Šv. Henrikas (973–1024), Vokietijos karalius, vėliau Romoje vainikuotas imperatoriumi. Tradicija perduoda, kad jis su savo žmona Kunigunda laikėsi amžinos skaistybės. Reformavo ir plėtė Bažnyčią. Paskatino Vengrijos karalių Šv. Steponą ir beveik visą jo karalystę priimti Kristaus tikėjimą. Mirė Bamberge, Frankonijoje.

14-oji. Šv. Kamilis Lelietis (1550–1614), kunigas. Gimė Abrucuose. Jau nuo jaunystės tarnavo kariuomenėje, dalyvavo karuose su Turkija, vėliau dirbo ligoninėse. Buvo linkęs į pasaulietinį gyvenimą. Pagaliau atsivertė ir atsidavė nepagydomų ligonių slaugai ligoninėje, tarsi slaugytų patį Kristų. Šv. Pilypo Nėrio paskatintas tapo kunigu, Romoje padėjo pamatus Reguliarių kunigų kongregacijai ligoniams slaugyti.

15-oji. Šv. Bonaventūras (1221–1274), filosofas scholastikas, teologas, pranciškonas. 1257 m. – Pranciškonų ordino generolas, o nuo 1273 m. – kardinolas ir popiežiaus legatas Lione. Su Šv. Tomu Akviniečiu laikomas vienu žymiausių visų laikų teologų. 1482 m. paskelbtas šventuoju, o 1588 m. – Bažnyčios mokytoju.

LIETUVOS SUKAKTYS LIEPĄ

1-ąją. 1569 – pasirašyta Liublino unija tarp LDK ir Lenkijos, sudarė Abiejų Tautų Respubliką;
1843 – sudaryta Kauno gubernija (senoji data);
1812 – Pavoverės mūšis;
1928 – Kaune surengta antroji Lietuvos dainų šventė;
1936 – sudegė ankstesnė Tirkšlių Kristaus Karaliaus bažnyčia;
1938 – atidarytas Kauno zoologijos sodas;
1944 – LLA išleido įsakymą dislokuoti savo padalinius miškuose ir ruošti partizaniniam karui už Lietuvos nepriklausomybę;
1980 – Sartų ežero apylinkėse užfiksuota didžiausia liūtis Lietuvoje;
1988 – pradėjo veikti Kauno oro uostas;
2013 – Oficialiai Lietuva pradeda pirmininkauti ES tarybai 2013.

2-ąją. 1307 – prie Rygos vyko mūšis tarp lietuvių ir kryžiuočių ordino riterių.

3-ąją. 1410 – Lenkijos ir Lietuvos kariuomenės pradėjo žygį prieš kryžiuočius;
1995 – Seimas ratifikavo Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją.

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

16-oji. Karmelio kalno Švč. Mergelė Marija (Škaplierinė). Ant Karmelio kalno pranašas Elisas kadaise buvo atvedęs Izraelio žmones, kad pagarbintų gyvąjį Dievą. Po to, ieškodami vienvatvės, atkeliavo atsiskyrėliai, kurie vėliau įsteigė kontempliatyvinio gyvenimo Dievo Motinos globoje Ordiną.

20-oji. Šv. Apolinaras (mirė apie 175) buvo vienas žymiausių II a. vyskupų. Gindamas krikščionybę parašė „Apologiją“ imperatoriui Markui Aurelijui. Jis skelbė tarp pagonių nesuvokiamus Kristaus turtus, rūpestingai vadovavo savo kaimenei ir, kaip perduoda tradiciją, savo kankinyse papuošė Klasos, netoli Ravenos, bažnyčią.

21-oji. Šv. Laurynas Brindizietis (1559-1619) kapucinų vienuolis, pamokslininkas, Kapucinų ordino generolas.

22-oji. Marija Magdaliėtė, paties Viešpaties išlaisvinta nuo septynių demonų ir tapusi Jo mokine, sekė Jį iki pat Kalvarijos kalno, nusipelnė pirmoji pamatyti prisikėlusį iš kapo Išganytoją ir prisikėlimo žinią nunešti mokiniams. 2016 m. popiežius Pranciškus suteikė liturginės šventės rangą.

23-oji. Šv. Brigita gimė apie 1302 m. Finstade (Švedijoje), mirė 1373 m. Romoje. Švedų mistikė, Brigitiečių ordino įkūrėja. Likusi našle 1344 m. apsigyveno cistersų vienuolyne Gotlande. Kaip piligrimė keliavo į Romą, nuo 1350 m. čia gyveno, įkūrė namus švedų studentams ir keleiviams. Ji yra keleivių ir Švedijos valstybės globėja. 1999 m. popiežius Jonas Paulius II ją paskelbė Europos globėja.

24-oji. Šv. Sarbelijus (Juozapas) Machlufas (1828–1898), kunigas iš Libano Maronitų ordino. Siekdamas griežto vienišumo ir aukštesnio tobulumo, išėjo iš Anajos vienuolyno Libane ir tapo atsiskyrėliu. Dieną ir naktį tarnavo Dievui aukščiausiu gyvenimo griežtumu, pasninkavimais ir maldomis.

4-ąją. 1610 – įvyko Klušino mūšis tarp ATR ir Rusijos kariuomenių.

1792 – įvyko Zelvės mūšis tarp ATR ir Rusijos kariuomenių;

1919 – Kaune dirbusi nepriklausomos Lietuvos Vyriausybė pasirašė sutartį su Vokietija dėl geležinkelio tinklo perdavimo Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijai ir jau liepos 6-ąją buvo paleistas pirmas traukinys, plačiuoju geležinkeliu iš Kaišiadorių į Radviliškį;

1989 – Aukščiausioji Taryba priėmė Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimo įstatymą;

2000 – LR Seimas priėmė Seimo rinkimų įstatymo pataisas, pagal kurias vienmandatėse apygardose atsisakyta antrojo rinkimų turo.

5-ąją. 1757 – Septynerių metų karo eigoje Rusijos Imperijos kariuomenė užėmė Klaipėdą.

2005 – visuomenei atidaryta istorinė Lietuvos Respublikos Prezidentūra Kaune.

6-ąją. 1253 - anot istorikų Edvardo Gudavičiaus ir Alfredo Bumblausko, Mindaugas karūnuotas pirmuoju Lietuvos Karaliumi;

1382 – Bražuolės sutartis;

2018 – atidaryti Valdovų rūmai.

7-ąją. 1572 – mirė Lenkijos karalius ir Lietuvos didy-

Mitėniškių aidai“, 2025 metų liepa, Nr. 7

25-oji. Apaštalas Jokūbas (I a.), dar vadinamas Jokūbu Vyresniuoju, Zebediejaus ir Salomės sūnus, evangelisto Jono brolis. Dvylikos apaštalų sąrašė Jokūbas užima trečią vietą po Petro ir Andriejaus (Mt 10, 2). Dalyvavo Jayro dukters prikėlime, Jėzaus agonijoje Alyvų kalne. Manoma, kad skelbė Evangeliją Ispanijoje. Nužudytas apie 42 m. Pirmas iš apaštalų laimėjo kankinystės vainiką.

26-oji. Šv. Joakimas ir Ona, Nekaltosios Mergelės Marijos tėvai. Jų vardai yra išsaugoti seniausioje žydų krikščionių tradicijoje. Apie šventuosius Joakimą ir Oną daugiausia žinių randame tik apokrifiniuose raštuose, ypač Jokūbo proevangelijoje (II a.). Šv. Onos kultas Rytų Bažnyčioje paplito VI a., Vakaruose – nuo X a.

29-oji. Šv. Morta - Marijos ir Lozorius sesuo. Evangelijoje Kristus moko Mortą užsiimti gyvenime svarbiausiuoju dalyku. Po brolio Lozorius mirties ji susirado Kristų ir pasakė Jam šią žinią, dalyvavo Lozorius prikėlime iš numirusiųjų. Apie tolimesnį jos gyvenimą nieko nežinoma.

30-oji. Šv. Petras Aukšažodis (380(?) – 450) gyveno Italijoje, nuo mažens globojamas vyskupo Kornelijaus. Išrinktas Ravenos vyskupu. Išgarsėjo kaip pamokslininkas. Išlikę 376 jo pamokslai pasižymi minties polėkiu, gelme ir originalumu. Jis sakė: „Kas linksminasi su šėtonu, nekaraliaus su Kristumi.“

31-oji. Šv. Ignacas Lojola (1491–1556), kunigas, ispanas, gimęs Lojoloje, šiaurės Ispanijoje. Gyvenimą leido karališkuose rūmuose ir kariuomenėje, kol po sunkaus sužeidimo atsivertė į Dievą. Paryžiuje baigė teologijos studijas, vėliau su pirmaisiais bendražygiais Romoje įkūrė Jėzaus Draugiją. Joje ir pats vaisingai darbavosi, veiklai surinkdamas mokinius ir juos formuodamas didesnei Dievo garbei (*Ad maiorem Dei gloriam!*).

sis kunigaikštis Žygimantas Augustas. Pasibaigė lietuvių kilmės Gediminaičių (Jogailaičių) dinastija (nuo 1316);

1807 – tarp Rusijos ir Prancūzijos sudaryta Tilžės taika. Įkurta nuo Prancūzijos priklausoma Varšuvos kunigaikštystė, į kurią įėjo Lietuvos Užnemunė;

1840 – Rusijos caro Nikolajaus I įsakymu panaikintas Lietuvos Statutas, Lietuvoje įvesti bendri Rusijos įstatymai;

1879 – Rusijos imperatorius Aleksandras II patvirtino karinės vadovybės pasiūlymą statyti tvirtovę Kaune;

1940 – kilo didelę Jurbarko dalį sunaikinęs gaisras.

8-ąją. 1948 – LSSR MT nutarimu nacionalizuoti visų tikių maldos namai, kiti bažnyčių pastatai ir kulto objektai. Pradėtas ideologinis Lietuvos Katalikų Bažnyčios puolimas.

9-ąją. 1384 – Vytautas susitakė su Jogaila, sudegino tris kryžiuočių pilis ir grįžo į Lietuvą;

1939 – atidarytas Žemaičių plentas;

1988 – Vingio parke įvyko šimtą tūkstantinis Sąjūdžio mitingas.

10-ąją. 1992 – Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas dėl sausros padarinių Lietuvą paskelbė stichinės nelaimės kraštu.

11-ąją. 1918 – Lietuvos Valstybės Taryba išrinko Viurtenbergo hercogą Vilhelmą fon Urachą Lietuvos karaliumi Mindaugu II.

12-ąją. 1704 – Varšuvos konfederacija vietoje vasario 16 d. detronizuoto karaliaus Augusto II Lenkijos ir Lietuvos karaliumi išrinko Stanislovą Leščinskį;

1920 – Maskvoje pasirašyta Lietuvos - Rusijos taikos sutartis. Rusija *de jure* pripažino Lietuvos nepriklausomybę;

1921 – Rygoje prasidėjo Latvijos, Lietuvos ir Estijos užsienio reikalų ministrų konferencija Pabaltijo šalių vienybės klausimais;

2001 – Vilniuje Seimas, remdamasis Religinių bendruomenių ir bendrųjų įstatymu, suteikė valstybės pripažinimą Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai;

2004 – antrajai kadencijai prisiekė prezidentas Valdas Adamkus;

2009 – pirmajai kadencijai prisiekė prezidentė Dalia Grybauskaitė. Ji tapo pirmąja moterimi Lietuvos prezidentė.

13-ąją. 1260 – prie Durbės ežero (netoli Liepojos) įvyko Durbės mūšis, kuriame žemaičiai, kuršiai ir estai sutriuškino Livonijos ordino pajėgas;

1769 – Lenkaičių kaime prasidėjo Šiaulių ekonomijos valstiečių sukilimas;

1824 – Mykolas Juozapas Tiškevičius už 177 171 sidabro rublį ir 88 kapeikas iš generolo Ksavero Niesiolovskio nupirko Palangos valdą su Darbėnų ir Grūšlaukės dvarais;

1922 – Ambasadorių konferencija Paryžiuje pripažino Lietuvą *de jure*;

1923 – sudužo Karo aviacijos mokomosios eskadrilės vado kapitono A. Gustaičio pilotuojamas bombonešis Friedrichshafen G. III, patekęs 200 metrų aukštyje į suktuką. Pilotas ir 7 keleiviai tik nežymiai susižalojo;

1930 – Klaipėdoje įvyko sporto šventė Vytauto Didžiojo garbei;

1944 – Raudonoji armija užėmė Vilnių.

14-ąją. 1422 – Jogaila su Vytautu paskelbė Teutonų ordinui karą;

1500 – Vedrošos mūšyje prie Vedrošos upės rusų kariuomenė sumušė Lietuvos kariuomenę;

1601 – K. M. Radvilos vadovaujami Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenės daliniai privertė kapituluoti Cėsių įgulą;

1812 – Vilniaus universiteto studentų iniciatyva Vilniaus katedroje įvyko iškilmingas pasižadėjimas atnaujinti uniją su Lenkija;

1920 – Raudonoji armija užėmė Vilnių;

1940 – Lietuvoje prasidėjo rinkimai į Liaudies Seimą.

15-ąją. 1244 – popiežius Inocentas IV nusiuntė savo pasveikinimus ir palaiminimą tikintiesiems, gyvenantiems Lietuvoje;

1258 – popiežius Aleksandras IV paskelbė Kryžiaus karą prieš Livoniją ir prūsų pagonis;

1410 – Žalgirio mūšyje Lietuvos ir Lenkijos pajėgos sumušė Kryžiuočių ordiną;

1419 – Jogaila ir Vytautas su Danija bei su ja unijoje buvusiomis šalimis sudarė sąjungą prieš Kryžiuočių ordiną;

1933 – Steponas Darius ir Stasys Girėnas Niujorke lėktuvu „Lituanica“ pakilo į skrydį per Atlanto vandenyną;

1950 – LSSR AT prezidiumo įsaku patvirtintas naujas Lietuvos SSR himnas, uždraustas senasis Lietuvos himnas – Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“;

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

1953 – LSSR AT prezidiumas įteisino Lietuvos SSR vėliavą, panašią į Čečėnijos.

16-ąją. 1927 – prie Kauno Aleksoto aerodromo įvykusioje aviakatastrofoje sudužo Lietuvos Karo aviacijos naikintuvas Letov Š-20. Pilotas vyr. leitenantas Vincas Mačiokas žuvo;

1993 – atkurta Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminarija.

17-ąją. 1251 - Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė popiežiaus Inocento IV Milane surašyta bule buvo paskelbta katalikiška Lietuvos karalyste, suteikiant jai „Šv. Petro nuosavybės“ teises – taip Lietuvą kaip suverenų europinės politikos subjektą pripažino didžiausias tuometinės Vakarų Europos autoritetas, taigi ir pati Europa;

1251 - popiežius Inocentas IV pavedė Kulmo vyskupui karūnuoti Mindaugą Lietuvos karaliumi;

1570 – įkurta Vilniaus jėzuitų gimnazija;

1933 – nuskridęs 6411 km ir sėkmingai įveikęs Atlanto vandenyną, tuometinės Vokietijos teritorijoje sudužo lėktuvas Lituanica (00 val. 36 min. Berlyno laiku) Soldino apylinkėse;

1968 – Aukštųjų Šančių karių kapinėse atidengtas paminklas S. Dariui ir S. Girėnui.

18-ąją. 1492 – Aleksandras išrinktas Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu;

1917 – Reichstage pasiūlyta Vokietijos kancleriui sudaryti nepriklausomą valstybę (Didžiąją Lietuvos Kunigaikštystę), kurios valdovu būtų Vokietijos imperatorius;

1928 – sudužo Lietuvos karo aviacijos vyr. puskarininkio Miko Mažono ir vyr. leitenanto Jono Tumelio pilotuojamas naikintuvas Ansaldo SVA.10. Pilotai žuvo;

1943 – vokiečiai pareikalavo darbams į Vokietiją išvežti dešimtadalį Lietuvos gyventojų;

1961 – padėtas kertinis Elektrėnų jėgainės akmuo;

1994 – pasirašyta Laisvosios prekybos sutartis su Europos Sąjunga.

19-ąją. 1569 – Žygimantas Augustas Liublino seime nustatė Karūnos ir Lietuvos maršalkų veiklos tvarką;

1940 – Antanas Sniečkus įsakė nustatyti, kurie Lietuvos saugumo policijos slapti agentai veikė Lietuvos komunistų partijoje;

1952 – prasidėjo Helsinkio olimpinės žaidynės, iš kurių trys Lietuvos sportininkai – krepšininkai Kazys Petkevičius, Justinas Lagunavičius ir Stepas Butautas – grįžo su olimpiniais sidabro medaliais. Tai buvo pirmieji Lietuvos sportininkų iškovoti olimpiniai medaliai;

1953 – Lietuvos SSR vėliavos spalvomis patvirtintos raudona, balta ir žalia;

1959 – Kauno HE statyba: pertvenkta senoji Nemuno vaga, ties Pažaisliu pradėjo formuotis Kauno marios;

1961 – įsteigta Lietuvos SSR kraštotyros draugija – vienintelė kraštotyrininkų organizaci- ja SSRS;

1994 – Lietuvos Seimas priėmė įstatymą, pagal kurį Lietuvos teritorija padalinta į 10 apskričių.

20-ąją. 1492 – Vilniuje įvyko pirmasis Lietuvos Seimas ir susirinkę šalies žemių bajorai karalaitį Aleksandrą išrinko Lietuvos Didžiuoju kunigaikščiu;

1919 – įsteigtas pirmasis Lietuvos valstybės ordinas „Už tėvynę“ (nuo 1920 m. vasario 3 d. – Vyties kryžius), iki 1928 m. – vienintelis Lietuvos valstybinis apdovanojimas;

1988 – Sąjūdis pradėjo dviračių žygį per Lietuvą.

21-ąją 1940 – komunistų kontroliuojamas Liaudies Seimas, ignoruodamas Valstybės Konstituciją, Lietuvą paskelbė sovietine respublika;

Mitėniškių aidai“, 2025 metų liepa, Nr. 7

1950 – Kaune prieš LSSR 10-mečio jubiliejų nugriautas Laisvės paminklas;

1994 – Lietuvos heraldikos komisija patvirtino atkurtą Žemaitijos herbą ir vėliavą.

22-ąją. 1922 – JAV pripažino Lietuvos, Latvijos ir Estijos vyriausybes.

23-ąją. 1792 – Abiejų Tautų Respublikos karalius Stanislovas Augustas Poniatovskis prisijungė prie Targovicos konfederacijos;

1940 – JAV valstybės sekretoriaus pareigas laikinai ėjęs Samneris Velesas paskelbė Welles deklaraciją, kuria JAV atsisakė pripažinti Sovietų Sąjungos įvykdytą Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupaciją ir aneksiją.

24-ąją. 1794 – caro armija įvykdė žydų pogromą Užupyje;

1926 – Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos įkūrimo data;

1930 – ekspremjerą Augustiną Voldemarą vieneriems metams išstremtas į Platelių, kaip visuomenės tvarkai pavojingas asmuo.

25-ąją. 1400 – Lenkijos karaliaus ir Lietuvos aukščiausiojo kunigaikščio Jogailos privilegija atnaujino Krokuvos universitetą (iki XVI a.) – svarbiausią mokymo įstaigą ir Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei.

26-ąją. 1251 – popiežius Inocentas IV paragino Rygos, Dorpato ir Ozilijos vyskopus kartu su Teutonų ordinu Mindaugui padėti krikštyti pagonis;

1492 – Aleksandro paskelbimo Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu iškilmės Vilniuje;

1769 – Šiaulių ekonomijos valstiečių sukilimas: pasirodė pirmieji baudėjų būriai sukilimui malšinti;

1906 – Jurbarkė kilusio gaisro metu sudegė apie 250 namų, arba apie 2/3 visų miesto statinių;

1919 - nustatyta antroji demarkacijos linija tarp Lietuvos ir Lenkijos;

1919 - ties Kuršėnais pastebėti pirmieji bermontininkų daliniai;

1921 – atidaryta oro linija Karaliaučius - Kaunas. Vėliau pratęsta iki Berlyno. Skrydžius aptarnavo: Lloyd Luftdienst, Danziger Luftdienst, Danziger Luftpost.

27-ąją. 1320 – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenė laimėjo Medininkų mūšyje prieš kryžiuočius;

1919 – nustatyta antroji Lietuvos - Lenkijos demarkacijos linija.

28-ąją. 1542 – padėtas kertinis Kauno rotušės pastato pamatų akmuo;

1922 – Lietuva ir JAV užmezgė diplomatinius santykius;

1979 – Klaipėdoje atidarytas Lietuvos jūrų muziejus.

29-ąją. 1252 – pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose paminėta Klaipėdos pilis;

1794 – Saločių kautynės. Šiose kautynėse sukilėlių Žemaičių divizija pasiekė didžiausią pergalę prieš Rusijos kariuomenę Kuršo fronte;

1944 – besitraukianti Vokietijos kariuomenė susprogdino Petrašiūnų šiluminę elektrinę.

30-ąją. 1940 – Lietuvos kariuomenė įjungta į Raudonąją armiją;

1991 – Rusija pripažino Lietuvos nepriklausomybę;

1994 – Zarasuose užfiksuotas Lietuvos karščio rekordas: +37,5 °C;

31-ąją. 1991 – Medininkų pasienio poste omonininkai nužudė 7 Lietuvos pareigūnus.

TEOLOGAS

JANAS HUSAS (1369 – 1415).

Iš mokyklos laikų teko skaityti apie šį čekų reformacijos katalikų skelbėją, bet tik pamačius čekų sukurtą filmą „Jan Hus“ (2015), įsisąmoninti pavyko, koks tai buvo žmogus ir koks buvo žiaurus laikmetis.

Graviūra. Janas Husas, sudegintas lauže, 1415-07-06

Pasirodo, kad J. Huso pamokslavimo metu Europoje egzistavo net trys popiežiai: Vatikane ir Pizoje (Italijoje) bei Avinjone (Prancūzijoje), o Europos centre - Prahoje pamokslininkas svarbiausiu katalikų bažnyčios vadovu skelbė Jėzų Kristų. Tai negalėjo nekelti susierzinimo katalikų bažnyčios valdžios luomuose.

Taigi, Janas Husas Prahos viduramžių universiteto intelektualas – 1402/1403 metais ir 1409/1410 metais buvo išrinktas Prahos universiteto rektoriumi, o Betliejaus koplyčios pamokslininku tapo nuo 1402 metų, kur buvo įsteigta ir lietuvių kolegija⁴⁴ Susipažinęs su anglų bažnyčios reformatoriaus Džono Viklifo darbais, ėmė sakyti pamokslus čekų kalba Betliejaus koplyčioje, Prahoje ir kritikuoti katalikų dvasininkiją, smerkė už prabangą, reikalavo ją reformuoti. 1410 metais buvo atskirtas nuo bažnyčios. Teigiama, kad J. Husą pradžioje palaikė Čekijos karalius Vaclovas IV, tačiau kai pamokslininkas pasisakė prieš prekyvą indulgencijomis (atleidimą už nuodėmes, sumokėjus pinigų), karalius gaudamas iš tokios prekybos pajamų, įširdo ir išvarė iš Prahos. Savo veiklą vystant toliau ir skelbiant pamokslus provincijoje visuomenei, Janas Husas buvo iškviestas į Konstanco bažnyčios susirinkimą, bet buvo suimtas ir apkaltintas erezija. Teismas reikalavo atsisakyti savo pažiūrų, bet J. Husas rėmėsi Biblija, o jo mokslinis bendražygis Jeronimas Prahiškis ėmėsi liudyti prieš Janą Husą teisme, deja, po metų ir jį patį sudegino lauže. Reformatoriui J. Husui mirties nuosprendis buvo paskelbtas 1415 m. liepos 6 d. sudeginti gyvą lauže. Janas Husas atsisakė

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

išpažinti savo nuodėmes ir taip išsaugoti gyvybę, pasakęs: „Dievas yra mano liudininkas, dėl kurio aš nemaniau, kad mane neteislingai apkaltins. Giesmės tiesoje, kurią aš parašiau, ja meldžiausi ir jos pamokslavau, aš mirsiu šiandieną su palaima“.

Paveikslas „Janas Husas pasmerktas mirti Konstanco susirinkime“. Vaclav Brožík, 1883.

1999 m. gruodžio 18 d. popiežius Jonas Paulius II atsiprašė už Jano Huso sudeginimą, tačiau atsisakė jį reabilituoti, nepaisant to, kad bažnyčia pritaikė daugybę jo mokymų.

J. Husas rašė traktatus lotyniškai, pvz. prieš popiežiaus politiką „Indulgencijų klausimas“ ir „Prieš popiežiaus bulę“ (1412), „Apie bažnyčią“ („De ecclesia“, 1413), o čekiškai buvo rašomi pamokslai, pvz. Tikėjimo išdėstymas, dešimt Dievo ir mūsų Tėvo įstatymų (1413).

Josef Mathauser (1846 – 1917) – Lipanų mūšis, 1434

J. Huso mirtis sukėlė visuomenės didžiulį pasipiktinimą, kuris virto Husitų judėjimu ir kilo karas. Husitai - Jano Huso pasekėjai. Čekijos valstiečių, miestiečių ir smulkiųjų feodalų judėjimo vado jų kovoje prieš vokiečių feodalų ir Romos katalikų bažnyčios viešpatavimą. 1420 metais husitai įsitvirtino Tadore, o neramumai įsiplieskė tiek Prahoje, tiek visoje Bohemijoje ir karai tęsėsi iki 1434 metų. Čekai husitai netgi 1421 – 1423 metais paskelbė Vytautą Čekijos karaliumi. Radikaliausi husitai pripažino tik du sakramentus – Krikšto ir Švenčiausiąjį Sakramentą, o daugumą katalikų ceremonijų atmetė.

TRYŠ POPIEŽIAI VIENU METU

Taigi, Jano Huso savo teologijos skelbimo metu, Europoje egzistavo net trys popiežiai ir šis laikotarpis nuo 1378 iki 1417 metų vadinamas Vakarų Schizma, tad ir sakralinių mokymų atsirado interpretuojant Bibliją. Tai kilo po Avinjono nelaisvės daliai kardinolų. Prancūzijos bažnytinės hierarchijos šalininkų, popiežiumi paskelbus Klemensą VII (pirmasis antipopiežius, rezidavęs Avinjone 1378 – 1394). Tuo pat metu legaliai išrinktas popiežius Urbonas VI (1378 – 1389) rezidavo Romoje. Vienos Europos šalys

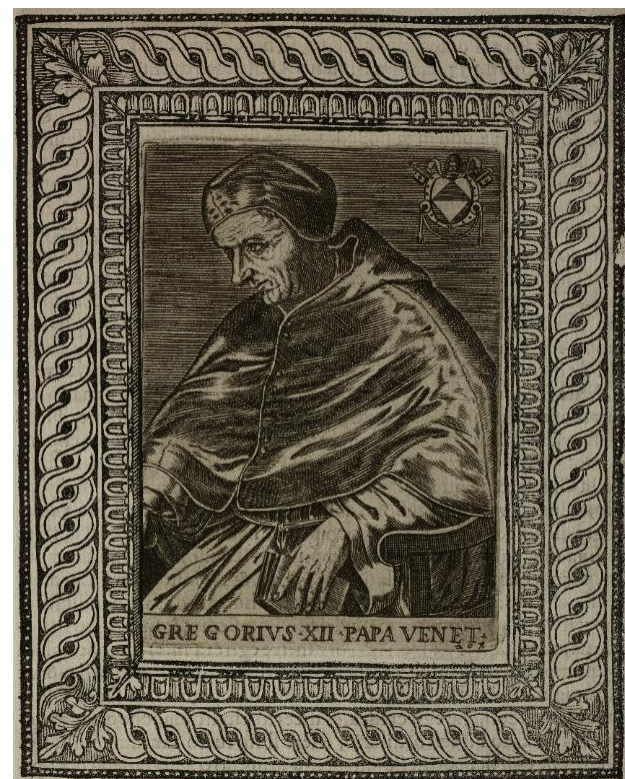
Mitėniškių aidai“, 2025 metų liepa, Nr. 7

rėmė Klemensą VII, kitos – Urboną VI. Pizos susirinkime 1409 metais siekiant atkurti bažnyčios vienybę, paskelbta, kad šie 2 popiežiai būtų išrinkti neteisėtai ir popiežiumi išrinktas Aleksandras V (1409 – 1410); tuo metu Avinjone rezidavusiam Benediktui XIII (1394 – 1423) ir Romoje rezidavusiam Grigaliui XII (1406 – 1415) sosto neatsisakius, atsirado 3 popiežiai.

Konstanco susirinkime (1414 – 1418) Jonas XXIII (Aleksandro V įpėdinis) buvo nušalintas, Benediktas XIII iš Avinjono paskelbtas ereziku, o Grigalius XII atsistatydino, susivienijusi Avinjono ir Romos kardinolų kolegija popiežiumi išrinko Martyną V (1417 – 1431). Vakarų bažnyčios skilimas buvo likviduotas, o popiežiaus rezidencija galutinai perkelta į Romą.⁴⁵ Jis buvo husitų priešininkas, pradėjo derybas dėl unijos su Konstantinopolio patriarchu.

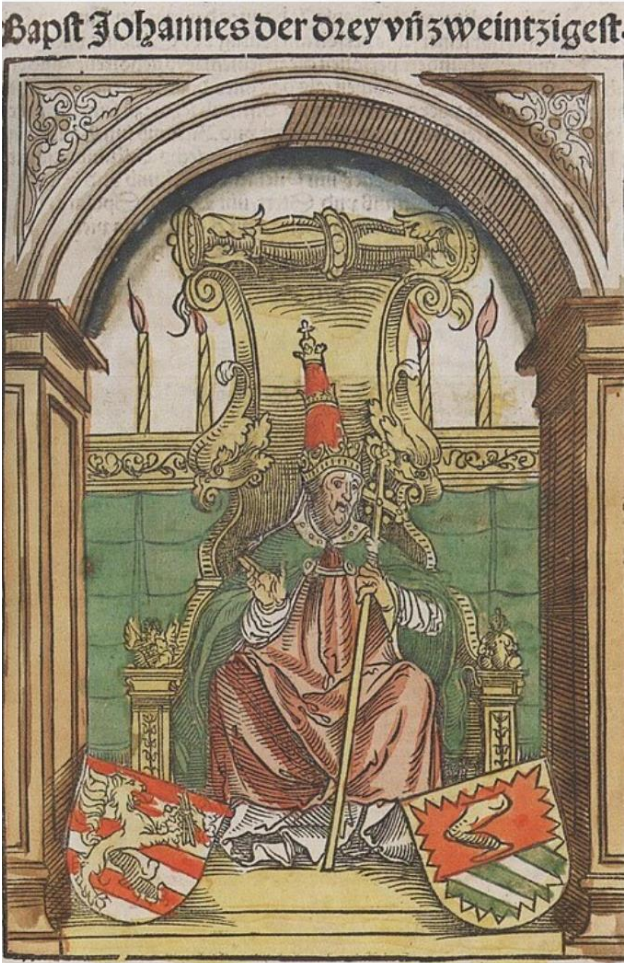
Benediktas XIII, Avinjonas. Paveikslas Juan Rexach (15 amžius, Morela, Ispanija).

Grigalius XII, Roma (raižiniai iš knygos Le vite de pontifici di Antonio Ciccarelli 1588, Roma)

⁴⁴ Tuo metu Prahoje atsidūrė Lietuvos kunigaikščio (karaliaus) Kęstučio sūnus Butautas, tapęs Henriku.

⁴⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija.

Jonas XXIII. Miniatiūra iš Konstancos susirinkimo kronikos, autorius Ulrichas von Richentalis.

Jonas XXIII (Baldassarre Cossa) Pizoje, Italijoje buvo išrinktas 1410-05-17 ir ten popiežiavo nuo 1410 m. gegužės 25 d. iki 1415 m. gegužės 29 d.⁴⁶ Antipopiežiaus Jono XXIII vardas suteiktas XX a. 261-ajam popiežiui 1958 metais⁴⁷.

.....
[VAIRENYBĖS ...beveik rimtai....

Pagal išvaizdą dažniausiai sprendžiam apie žmogų. Nuo pandemijos laikų, aš, Raimundas Volbergas (g. 1973) užsiauginau ilgus plaukus per pandemiją, kartais nešiojau ir barzdą. Norom nenorom taip ir įkūnijau eilės žmonių įvaizdį.

Trys žmonių likimai, kuriuos teko pažinti: ir stebino, ir glumino, ir mokė. Na, teisybės dėlei, būdamas ilgaplaukis, nesyk įsivėliau į kivirčius net su vaikystės, jaunystės draugais dėl įvaizdžio iki 2025-ųjų pavasario, o juk jau lyg ir ne piemuo...

Pusbrolis Romas

Pusbrolis Romas Juknevičius (g. 1961) buvo ne tik meniškos prigimties ilgaplaukis, nes mėgo piešti, pvz. nupiešė juodakasę undinę ant sienos ir „Štatų“⁴⁸ vėliavą su žvaigždėmis, pinti iš špagato apuokus, bet ir būdamas aukštas, tvirtai sudėtas, šokių mušeika ir dalgiuką sugebėdavo patraukti didžiausiu numeriu Mitėniškių dvaro pievose sovietmečiu. Romas buvo juodojo metalo suvirintojas, tvorų gamintojas iki savo žūties motociklu 1985-aisiais. Man vaikėzui, eilinį kartą nuo stalo nužėrusiam maisto trupinius, parodė, jog reikėtų prie stalo krašto pridėti savo delną ir į jį sužerti nuo stalo maisto likučius, kad nereikėtų be reikalo grindų šluoti ir plauti. Ir mėgo muziką, be abejo, ir Stasio Povilaičio šlagerį „Švieski, man vėl.“

Laiškų laukiamo adresu: Pievų g. 32-3, LT-55400 Mitėniškių k. Žeimių sen., Jonavos r.

Redaktorius: Raimundas Volbergas
telefonas: +370 600 80557,
el. pašto adresas: miteniskiuaidai@gmail.com

Martynas V, Roma (raižiniai iš knygos Le vite de pontifici di Antonio Ciccarelli 1588, Roma).

Popiežius Martynas V 1418 metais buvo Lietuvos Didžiosios ir Lenkijos paliaubų su Vokiečių ordinu tarpininku, 1421 metais patvirtino Varnių (Medininkų) vyskupiją, ragino laiškais Vytautą Didįjį nutraukti ryšius su husitais.

.....
Statybininkas Petras

Statybininkas Petras Pakštaitis (g. 1939) buvo aukštas, plačiapetis ilgaplaukis, žilstelėjęs vyras su berete, kilęs iš Juškonių, tačiau nukėlus jo namus, nusprendė gyventi kur papulė pas žmones – tai daržinėj, tai namuose prie pečiaus. Sovietiniam Pauliukų kolūkyje kaimynams skaldė malkas, “arė” statybose, kaip pats sakydavo “kaip juodas jautis”. Kaimynas Česlovas Pakštys statė dviaukštį namą, kurį mūrino samdyti guculai apie 1982 m. Mūrininkų būdavo bent trys, o Petras - tai silikatinių baltų plytų užmesdavo ant stelažų, tai skiedinio kibirais atvilkdavo, tuo pačiu ir parūkydamas, eidamas su kerzais. Prie mešalkos (maišyklės) būdavo žvyriuko, kurį sijodavo per dratinės lovos rėmą ir mesdavo su šiupeliu į mešalką, pildavo vandens, cemento pagal normą. Ir taip visą dieną. Sykį guculai ėmė raginti lietuvį: „Петро, не успеваешь“. Tąkart Petrai kantrybė trūko – metė kibirus ir išėjo lauk. Vietoj Petro stojo du guculai, Praėjo vos kelios dienos, kai brigadininkas jau lėkė pas Petrą su buteliu ir prašė: „Петро, вернись... Petras buvo darbininkas iš dūšios, bet ir mėgėjas išgerti, bet svetimų daiktų neimdavo. Vos gavęs pirmąją pensiją, iškeliavo į amžinąsias dangaus statybas.

Apie Petrą daug paporino mano mama Vladislava Volbergienė, nes tuo metu dirbo statybose traktoriumi T-16 su „kuzuviuku“, veždama cementą, žvyriuką, smėlį, plytas, lentas. Senatvėje įsigijo tokį patį sau ir važiavo iki pat savo mirties – beveik 84 metų...

Betliejaus koplyčia, Prahoje iš išorės ir iš vidaus

Po svarbaus istorinio laikotarpio, kai čia pamokslavo pats Janas Husas ir kiti husitų kunigai, koplyčia tarnavo daugeliui kitų tikslų, kol 1786 metais buvo nugriauta. Tačiau 1948 – 1954 metais, vadovaujant Jaroslavui Fragneriui, iš išlikusių mūro fragmentų ji buvo atstatyta tiksliai pagal pirminius planus. Šiuo metu Betliejaus koplyčia priklauso Čekijos technikos universitetui Prahoje ir yra nacionalinis kultūros paminklas.

Parengė R. Volbergas

.....
Keliauninkas Buklys

Trečiasis ilgaplaukis personažas su barzdele, įstrigęs atmintin, buvo kadaise aukštuosius mokslus krimtęs Juozas Buklys (g. 1953), kilęs iš Normainėlių kaimo. Šis žilokas aukštas vyriškis dažnai važinėdavo autobusais po visą Lietuvą, o jį matyt teko ne tik kaime, bet ir Vilniuje. Dažnai mėgo žmonėms paporinti įvairias istorijas. Sykį pasikalbinau dėl dvarininkų praeities. Savo ranka į mano darbo knygą įrašė adresą Lenkijoje. Nustebino labai lygus, kaligrafiškas raštas. Žinoma, su saule niekas negyvena, ir šis keliautojas jau galbūt iškeliavo į amžinybę, bet jautė didžiulę trauką savo tėviškei ir buvo laikomas keistuoliu. Vienne interviu televizijai gatvėje Vilniuje jis sakė apie pragaištingą „Kūjo ir pjautuvo politiką“. Amžininkai sakė, kad jo mama buvo bene vienintelė, kuri nestojo į kolūkį ir gyveno su ožkelėmis mažoje trobelėje, netoli durpyno Normainėlių kaime, o likimas Juozo Buklio nežinomas.

Parengė R. Volbergas

⁴⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Antipope_John_XXIII

⁴⁷ Popiežius Jonas XXIII - Monte Giovanni (1881 – 1963), popiežiavęs nuo 1958-10-28 iki 1963-06-03.

⁴⁸ Iš sovietinio kalbų žargono: tai Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) vėliava.